

Poštšina plačana v gotovini.

MODRA
OPTICA
LETO
V

LETO 1933/34

ŠTEV. 9

MODRA PTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100—. Posamezna številka Din 10—. Naročniki na redne publikacije prejema list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Rimska cesta šte. 3.
Telefon 3163. Št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 9. ŠTEVILKE

AVGUST

Maksim Gorkij: Anton Čehov

Branko Rudolf: Japonski lesorez

Milena Mohoričeva: Janezek

Anatole France: Baltazar

Poročila

Razno

ANTON ČEHOV

MAKSIM GORKIJ

Nekoč me je povabil Anton Pavlovič k sebi v vas Kučuk-Koj, kjer je imel košček zemlje in belo, dvonadstropno hišico. Razkazal mi je svoje »posestvo« in nato živahno pripovedoval:

»Če bi imel mnogo denarja bi ustanovil tu sanatorij za bolne vaške učitelje. Veste, sezidal bi čisto svetlo poslopje — zelo svetlo, z velikimi okni in visokimi sobami. Poskrbel bi za lepo biblijoteko, za glasbene instrumente, za čebelarstvo, za sadni in za zelenjadni vrt. Tudi predavanja bi se tu lahko vršila — o astronomiji, meteorologiji — učitelj mora vedeti vse, moj dragi, vse!«

Nenadoma je onemel, zakašljajal, me opazoval od strani in se smehljajal s svojim mehkim, dragim smehljajem, ki je bil tako nepremagljivo privlačen in ki je zbujal prav posebno zanimanje za njegove besede.

»Gotovo vas dolgočasijo moje fantazije? Rad govorim o takih stvareh. Če bi vedeli kako zelo važen je za rusko vas pameten, izobražen učitelj! Pri nas na Ruskem mu je treba ustvariti prav posebno ugoden položaj in sicer zelo kmalu, seveda če razumemo, da država brez obsežne ljudske izobrazbe razpade kakor hiša, ki je zidana iz slabo žgane opeke! Učitelj mora biti u m e t n i k, vroče mora ljubiti svoj poklic. Toda pri nas je učitelj težak; pomanjkljivo je izobražen in hodi v vas poučevat otroke s prav takšnim veseljem in s prav takšno ljubeznijo, s kakršno bi šel v pregnanstvo. Lačen je, preplašen, stalno trepeče, da bi izgubil svoj kruh. Moral pa bi biti prvi v vasi, kmetom bi moral znati odgovarjati na vsa vprašanja; kmetje bi morali v njem spoznati silo, ki zasluži obzirnost in spoštovanje; nihče bi se ne smel predrzniti, da bi zakričal nanj, da bi ranil njegovo človeško dostojanstvo, kakor delajo pri nas vsi: vaški birič, bogati trgovec, pop, policijski komisar, šolski kurator, župan in pa oni uradnik, ki nosi sicer naslov »šolski nadzornik«, a ki se ne meni toliko za dviganje ljudske izobrazbe kakor za najnatančnejše izpolnjevanje vseh uradnih okrožnic. Ali ni nečuvono, da plačujejo človeka, ki je prav za prav poklican, da bi vzgajal ljudstvo, tako beraško! Nikakor ne gre, da hodi tak človek v cunjah po svetu, da drgeče od mraza po vlažnih, razdrapanih šolskih sobah, da vdihava vzduh iz peči, da je neprestano prehlajen, da ima pri tridesetih letih že laryngitis, revmatizem, tuberkulozo... To je kratko malo sramota za nas! Osem, devet mesecev živi pri nas učitelj kakor puščavnik — z nikomer ne more spregovoriti pametne besede, skisa se v svoji osamljenosti brez knjig, brez razvedrila. In če povabi kedaj k sebi nekaj tovarišev — velja takoj »za politično nezanesljivega«. To je bedast izraz, z njim plašijo prebrisanci neumneže. Gnusno je vse to... Trpinčenje človeka, ki bi naj izvršil veliko, silno važno delo! Veste, vselej, kadar srečam kakega učitelja, me je sram — zaradi njegove plahosti, zaradi njegove slabe obleke. Vselej se mi zdi tako, kakor bi bil tudi jaz kriv učiteljeve bede! Res!«

Umolknil je in se pogreznil v premišljevanje. Nato je spregovoril in napravil odvrtačo kretnjo:

»Bedasta, okorna dežela je naša Rusija...«

Senca globoke žalosti je legla na njegove krasne oči; obdajali so jih žarki finih gubic in poglobljali njegov pogled. Ozrl se je krog sebe in se sam nad seboj pošalil:

»Vidite — tu sem improviziral cel uvodni članek za kak liberalen list. Pridite — čaja vam bom dal. Ker ste me tako potrpežljivo poslušali...«

Tako je bilo često z njim: govoril je tako gorko, resnobno, odkritosrčno — pa se je nenadoma zasmel sam sebi in svojim lastnim besedam. In ta mehki otožni smehlaj je budil slutnjo o finem skepticizmu tega moža, ki je poznal vrednost besedi, vrednost sanj. In v tem smehlaju je bila razen tega ljubezniva skromnost, tenkočutna nežnost...«

Počasi, ne da bi govorila, sva stopila v hišo. Bil je svetel, vroč dan. V rezki solnčni svetlobi so se lesketali in pljuskali valovi. Ob vznožju gore je zadovoljno godrnjal pes. Čehov je vzel mojo roko, pokašljal in počasi govoril:

»Sramotno je in žalostno, toda vendarle resnično: mnogo je ljudi, ki so psom nevoščljivi...«

Takoj pa je smeje pristavil:

»Danes govorim samo starčevsko šaro... Staramo se...«

Često sem ga slišal, ko je govoril:

»Veste, neki učitelj je bil pri meni... bolan, oženjen. Ali bi ne mogli česa storiti zanj? Zaenkrat sem jaz poskrbel zanj...«

Ali:

»Čujte, Gorkij — neki učitelj bi vas rad spoznal. Ne more z doma — bolan je. Obiščite ga kedaj — boste?«

Ali:

»Nekaj učiteljic prosi za knjige...«

Včasih sem srečal kakega »učitelja« pri njem. Najčesče je sedel učitelj na robu stola, obraz mu je rdel od zadrege in v potu svojega obraza je iskal besedi, trudeč se, da bi čim bolj tekoče in »izobraženo« govoril. Ali pa se je z vneto bolešno plašnega človeka ves izgubljal v strem-ljenju, da bi ga pisatelj ne imel za neumnega in je stavljaj Antonu Pavloviču poplavo vprašanj, ki mu do tega trenutka prav gotovo niso nikoli prišla na misel.

Anton Pavlovič je pazljivo poslušal neskladne besede; v melanholičnih očeh se mu je svetlikal nasmešek, gubice ob sencih so trepetale. Končno smo začuli njegov globoki, mehki, kakor zamolklo svetlikajoči se glas in govoril je preproste, jasne, življenjsko-pristne besede, besede, ki so onega takoj poenostavile, da je prenehal igrati bistrournega moža in je prav zaradi tega učinkoval mnogo pametneje in zanimiveje...

Spominjam se — neki učitelj, velik, suh mož, z rumenim, sestradanim obrazom in kljukastim nosom, je sedel Antonu Pavloviču nasproti, mu strmel s svojimi črnimi očmi nepremično v lice in govoril z godrnjavim, globokim glasom:

»Iz tako oblikovanih vtisov življenja nastaja v času pedagoške sezone fizičen konglomerat, ki absolutno onemogoča slehrno možnost, da bi bil odnos do obdajajoče resničnosti objektivni. Gotovo, saj je znano, da svet ni nič drugega kakor naša predstava o svetu...«

Tako je stopil na področje filozofije in zanašalo ga je kakor pijanca po ledu...

»Povejte no,« ga je prekinil Čehov rahlo in dobrohotno, »kdo je prav za prav v vašem okrožju tisti, ki tako pretepa otroke?«

Učitelj je planil s stola in ves iz sebe krilil z rokami.

»Kaj menite? Jaz? Nikdar! Da bi pretepal?«

In sopihal je užaljeno.

»Nikar se ne razburjajte!« ga je potolažil Anton Pavlovič. »Saj ne mislim vas! Toda spominjam se — v časopisu sem čital, da prav v vašem okrožju nekdo pretepa otroke.«

Učitelj je zopet sedel, si otrl svoj znojni obraz, olajšano vzdihnil in odgovoril z zamolklim basom:

»Zares! Pripetilo se je enkrat. To je bil Makarov. Toda veste, saj se ni čuditi. Surovost je — toda razložljiva. Makarov je oženjen, ima štiri otroke, žena je bolna, on tudi — jetika; plače ima dvajset rubljev... Šola je kletna luknja, učitelj ima le eno sobo. V takih okoliščinah je človek zmožen, da bi celo angela pretepel, pa bi mu ne mogli šteti tega v veliko zlo. In naši učenci — ti za boga niso angeli. To mi lahko verujete!«

In mož, ki je še pravkar neusmlijeno valil na Čehova grmado umnih fraz, je, medtem ko je pošastno migal s kljukastim nosom, naenkrat našel preproste, kakor kamen težke besede, ki so žarko osvetlile prekleto, temno resnico o življenju v ruski vasi...

Ko se je učitelj poslavljaj od hišnega gospodarja, je z obema rokama zgrabil njegovo malo, tenko roko s finimi prsti, jo stresel in dejal:

»Prišel sem k vam kakor k predstojništvu, v strahu in trepetu; našopiril sem se kakor puran in pokazati sem vam hotel, da nisem nikak butec... Sedaj odhajam od vas kakor od dobrega človeka, ki mi je blizu, ki vse razume... To je velika reč, vse razumeti! Zahvaljeni bodite! Grem in lepo, dobro misel odnašam s seboj: veliki ljudje so bolj preprosti, bolj polni razumevanja, bližji so nam kakor zanikrne duše, pod katerimi moramo živeti. Zdravstvujte! Nikdar vas ne pozabim...«

Nos mu je trepetal, ustnice so se mu izoblikovale v prijeten smehlaj in nenadoma je pristavil:

»Prav za prav — so tudi lopovi le nesrečni ljudje! Vrag jih vzemi!«

Ko je odšel, je gledal Anton Pavlovič za njim, smehljal se je in govoril:

»Dober dečko! Ne bo dolgo učitelj.«

»Zakaj?«

»Hujskali bodo proti njemu in napodili ga bodo...«

Premislil je — nato je nalahno, dobrohotno pristavil:

»Na Ruskem je pošten, spodoben človek kakor kosmati mož, s katerim varučke plašijo otroke.«

Mislil, da je v bližini Antona Pavloviča vsakdo občutil željo, da bi bil preprostejši, resničnejši, bolj on s a m ; in često sem videl, kako so njegovi obiskovalci zavrgli lišp: to pisano šaro knjižnih fraz in modnih besedi in vse drugo lepotičje, s katerim se kakor divjak s školjkami in biserno matico — tako rad zaljša ruski človek, ki hoče posnemati Evropejca. Anton Pavlovič je sovražil biserno matico in pavovo perje. Vse, kar si pisanega, glasnega in tujega nadeva človek, da bi si pridobil ugled, ga je vznevoljilo in opazoval sem, kako ga je gnalo, da je tako načička-

nega človeka osvobodil tega nepotrebnega lepotičja, ki ga je težilo ter pačilo njegov pravi obraz in njegovo živo dušo. Anton Čehov je vse svoje življenje živel le po svoji lastni duši: vedno je bil on sam, notranje svoboden in se zato ni nikdar brigal, kaj so drugi pričakovali od njega, od Antona Čehova, ali kar so, brezobzirneje, od njega zahtevali. Ni ljubil pogovorov o »visokih témah« — pogovorov, ob katerih se tako od srca naslaja dragi ruski človek in pozablja, da je le bedasto in da ni duhovito, če se prepiraš o bodočih žametnih oblačilih, če danes nimaš niti enih poštenih hlač.

Bil je čudovito skromen in je ljubil vse skromno, pravo, odkritosrčno, znal je voditi k skromnosti druge prav na svoj poseben način.

Nekoč so ga obiskale tri zelo elegantno oblečene dame. Napolnile so njegovo sobo s pošumevanjem svojih svilenih kril in z vonjem svojih močnih parfumov, sedle lepo hišnemu gospodarju nasproti, se vedle, kakor da jih politika nič kaj ne zanima, in mu »predložile« svoja vprašanja.

»Kaj menite, Anton Pavlovič? Kako se bo končala vojna?«

Anton Pavlovič je zakašljaj, premišljal in odgovoril milo, z resnim, dobrohotnim glasom:

»Najbrže s kako mirovno pogodbo...«

»No da, seveda. Ali — kdo bo zmagal? Grki ali Turki?«

»Mislim si, da bo močnejši zmagal...«

»Pa kdo je po vašem mnenju močnejši?« sta vprašali dve dami hkratu.

»Kdor se bolje brani in kdor ima višjo izobrazbo.«

»Kako duhovito!« je vzkliknila ena izmed njih.

»In koga — ljubite bolj: Grke ali Turke?«

Anton Pavlovič jo je prijazno pogledal in je odgovoril z dobrohotnim, ljubeznivim nasmeškom:

»Marmelado ljubim. Vi tudi?«

»Da, zelo,« je vzkliknila dama.

»Tako lepo diši,« je potrdila druga umirjeno.

In vse tri so zašle v vzhicen pogovor o marmeladi in pokazale so na tem področju temeljito vednost in globoko poznanje stvari. Očitno so bile dame zelo vesele, da jim ni bilo več treba napenjati svojega duha in hliniti resnega zanimanja za Grke in Turke, za katere se vse do tega dne niso najbrže še nikdar zmenile.

Ob slovesu so obljubile Antonu Pavloviču veselo:

»Torej, pošljemo vam marmelade!«

»Saj ste dame čudovito zabavali,« sem pripomnil, ko obiska ni bilo več.

Anton Pavlovič se je lahko nasmihal in dejal:

»Človek naj le vedno govori svojo lastno govorico.«

Drugič sem srečal pri njem mladega pravdnika zelo ugodne zunanosti. Stal je pred Čehovim, stresal svojo kodrasto glavo in vneto govoril:

»Vaša povest ‚Zločinec‘ me postavlja pred zelo zamotano vprašanje. Če sem mnenja, da je ravnal Denis Grigorjev zavedno, tedaj ga moram vtakniti v luknjo brez mnogih besedi, da zavarujem družbo pred njim. Toda saj je skoraj divjak, saj se zločinskega v svojem dejanju sploh ne zaveda. In žal mi ga je! Če pa gledam v njem subjekt, ki je ravnal brez razumevanja in če se prepustim čustvu usmiljenja — kako morem jamčiti družbi, da Denis jutri zopet ne bo odvil vijakov iz tračnic in da ne bo povzročil železniške nesreče? To je vprašanje! Kako je torej?«

Molčal je, vrgel svojo glavo nazaj in vprašujoče gledal Antonu Pavloviču v obraz. Nosil je čedno uniformo in gumbi na prsih so se bliščali prav tako samozavestno in stupidno kakor oči v svetlem obrazu tega mladega pobornika pravice.

»Če bi bil jaz sodnik,« je izjavil Anton Pavlovič, »bi Denisa oprostil.«

»S kakšno utemeljitvijo?«

»Dejal bi mu takole: Denis, nisi še dovolj zrel za ‚zavednega zločinca‘. Pojdi in dozori!«

Jurist je prasnil v smeh, a je takoj zopet svečano zresnil svoj obraz in je nadaljeval:

»Ne, častiti Anton Pavlovič, vprašanje, ki ste ga načeli, je mogoče reševati le s stališča družbe, katere življenje in imetje sem poklican varovati. Denis je divjak, da, — toda zločinec je. To je resnica.«

»Ali radi poslušate gramofon?« je vprašal Anton Pavlovič nenadoma zelo prijazno.

»O da! Zares presenetljiva iznajdba!« je odvrnil mladenič živahno.

»Jaz gramofonov ne morem trpeti!« je priznal Anton Pavlovič potrto.

»Zakaj?«

»Ker govorijo in pojejo, ne da bi pri tem kaj čutili. Vse, kar pride iz gramofona je karikirano. Tako mrtvo je... Ali fotografirate?«

Pokazalo se je, da je bil jurist strasten fotograf amater. Takoj je spregovoril o fotografiranju z velikim navdušenjem, ne da bi se še kaj zmenil za gramofon, kljub temu, da je bil tako podoben tej »presenetljivi iznajdbi,« ki jo je Čehov tako fino in pravilno omenil. In videl sem, kako je iz uniforme pogledal živ, povsem zabaven človek, ki pa se je počutil v življenju za enkrat še tako, kakor pes na lovu.

Ko je bil Anton Pavlovič spremil mladega moža ven, je mračno dejal:

»Glejte, takile izpuščaji na — sedalu pravičnosti odločajo o človeških usodah.«

Njegova posebna umetnost je bila, da je iztaknil in pokazal povsod, kar je bilo banalnega in trivijalnega. Ta umetnost je lastna le tistim ljudem, ki mnogo zahtevajo od življenja; izvira iz vroče želje, da bi gledali ljudi preproste, lepe, harmonične. Vse banalno in trivijalno je naletelo pri njem vedno na trdega, strogega sodnika.

V njegovi navzočnosti je nekdo pripovedoval, kako je izdajatelj nekega popularnega časopisa, ki je pridigoval o človekoljubju in o sočutju, brez slehernega povoda težko užalil železniškega sprevodnika in da je sploh zelo surov z ljudmi, ki so od njega odvisni.

»No da, seveda!« je dejal Anton Pavlovič s temnim nasmehom. »Saj je aristokrat, izobraženec — saj je zahajal v seminar! Njegov oče je hodil še v cokljah naokrog, on pa nosi lakaste čevlje...«

In v njegovem tonu je bilo nekaj, kar je pokazalo ničnost in smešnost »aristokrata«.

»Zelo nadarjen človek,« je dejal o nekem žurnalistu. »Vse kar piše, je vedno plemenito in humano... kakor limonada. Svojo ženo imenuje pred drugimi ljudmi neumno žensko. Soba za služkinje je pri njem vlažna in vse hišne se nalezejo tam revmatizma.«

»Anton Pavlovič, ali Vam ugaja NN?«

»Da... zelo. Prijeten človek,« je potrdil Anton Pavlovič. »Vse ve. Čita vse. Pred mano je kar na prvi pogled prebral troje knjig. Nekoliko

raztresen je: — danes zatrjuje, da ste sijajen človek in jutri bo komu pripovedoval, da ste ukradli možu svoje ljubice svilene nogavice — črne, ki imajo modre črte...»

V njegovi navzočnosti se je nekdo pritoževal nad dolgočasno okornostjo »resnega« dela naših mesečnikov.

»Nikar jih ne berite,« je svetoval Anton Pavlovič zelo prepričano. To je vendarle vseprijateljska literatura, pisarija prijateljev. Ti napravijo, da so gospodje med sabo rdeči, črni in beli. Prvi napiše članek, drugi odgovori, tretji pa izenačuje nasprotja obojih. Skoraj tako je, kakor bi igrali vint s slamnatim možem. Toda kaj naj bi čitatelj počel s to ropotijo — o tem nihče med njimi ne vprašuje.«

Nekoč je Čehova obiskala okrogla, zdrava, čedna in dobro oblečena dama in je jela govoriti à la Čehov:

»Življenje je tako puščobno, Anton Pavlovič! Vse je sivo v sivem: ljudje, nebo, morje — celo cvetlice se mi zdijo sive. Človek si ničesar ne želi... duša je polna tegobe... Kakor kaka bolezen...«

»To tudi je bolezen,« je razložil Anton Pavlovič prepričano. »To je bolezen! Latinsko se ji pravi »morbus* pretvarjala s.« K sreči dama ni razumela latinščine ali pa se je vsaj pretvarjala tako.

»Kritiki so kakor mesarske muhe, ki motijo konja pri oranju,« je dejal in se je smehljajal s svojim modrim smehljajem. »Konj dela, vse njegove mišice so napete kakor strune na basu, — tedaj mu sede muha na zadnjico in ga žgečka in brenči. Konj mora migati s kožo in migati z repom. Kaj brenči? Tega sama ne ve. Ima pač nemiren značaj in hoče, da jo opazijo: »Prosim, tudi jaz sem tu! Vidite, celo na brenčanje se razumem; brenčati pa znam, da je kaj!« Pet in dvajset let čitam kritike o svojih povestih, a ne bi mogel reči, da bi bil našel kje en sam namig, ki bi bil kaj prida, en sam dober svet. Le Skabičevski je vplival name, ko je pre-rokoval, da bom nekega dne še prav gotovo umrl pijan za plotom...«

V njegovih sivih, otožnih očeh se je svetil skoraj vedno fin, dobrohoten posmeh. Toda včasih so bile te oči mrzle, stroge in trde; potem je zvenel njegov gibčni pristrčni glas jačje in zdelo se mi je, da bi ta skromni, mehki človek, če bi se mu zdelo potrebno, nastopil proti kaki sovražni moči s silo in trdnostjo, ne da bi se ji umaknil.

Včasih pa se mi je zdelo, da so mu vzbujali ljudje brezupnost, da, mrzel, tih, obup.

»Čudno bitje je ruski človek!« je nekoč dejal. »Prav nič ne ostane v njem, kakor bi bil rešeto. V mladosti pohlepno napolnjuje dušo z vsem, kar mu pride pod roke. Toda po tridesetem letu je le še siva podrtija. Če hočeš dobro in človeka vredno živeti, moraš delati! Z ljubeznijo in vero delati! Toda tega pri nas ne razumemo. Arhitekt, ki je sezidal dvoje ali troje poštenih hiš, sede in igra preostalo življenje le še karte ali pa postopa v gledališču za kulisami. Zdravnik, ki ima večjo prakso, ne zasleduje več znanosti, ne čita ničesar razen časopisa za terapijo in je, ko jih ima štirideset, resno prepričan, da so vse boleznici le prehlajenje. Niti enega uradnika še nisem videl, ki bi imel najrahljši pojmov o smislu svojega dela. Navadno sedi v eni izmed rezidenc ali v gubernijskem mestu, sestavi okrožnico in jo pošlje v izvršitev v Smijev ali Smor-

* morbus = bolezen.

gon. Toda če ti akti oropajo Smijev ali Smorgon za pravo svobodnega gibanja, zato se naš uradnik prav tako malo briga, kakor ateist za peklenske muke. Advokat, ki si je s posrečenim zagovorom ustvaril ime, ne misli več na to, da bi še zagovarjal pravico in resnico, marveč zagovarja le še lastninsko pravico, stavi na dirkališču, je ostrige in se ima za finega poznavalca vseh umetnosti. Igralec, ki je znosno igral dvoje ali troje vlog, ne študira več nobene nove vloge, posadi si na glavo cilinder in si domišlja, da je genij. Vsa Rusija je dežela pohlepnih, lenih ljudi: jdo pošastno veliko, pijejo, spijo radi podnevi in smrčijo v spanju. Poročijo se, da bi imeli red v hiši in ljubico imajo, da bi povečali svoj ugled v družbi. Vsi imajo tako psihologijo kakor psi; če jih biješ, nalahko cvilijo in se potegnejo v svoje luknje; če jih gladiš, ležejo vsi na hrbet, dvignejo tace navzgor in migajo z repkom...«

Otožno, mrzlo zaničevanje je zvenelo iz teh besedi. Toda v njegovem zaničevanju je bilo tudi usmiljenje in če je kdo koga grajal v njegovi navzočnosti, se je Anton Pavlovič takoj zavzel zanj:

»Toda zakaj to? Tak star mož — sedemdeset let...«

Ali:

»Saj je še tako mlad. To dela vse iz neumnosti.«

In če je tako govoril, nisem videl več zaničevanja v njegovih potezah.

Banalnost učinkuje v mladosti le smešno in nično; počasi pa obda človeka kakor siva megla, sili mu v možgane in srce kakor strup ali kakor ogljeni čad in človek postaja tak kakor stara, zarjavela izvesna tablica: nekakšna slika je na njej, toda kaj predstavlja ni več mogoče spoznati.

Že v svojih prvih povestih je prikazal Čehov temne tragikomedije iz kalnega morja banalnosti. Treba je le pazljivo čitati njegove humoriistične povesti in spoznali bomo, koliko grozovitosti in ogabnosti je pesnik poln grenkobe videl in sramežljivo zakril — za smešne situacije in komične besede.

Bil je neomadeževano zdržljiv; ni si dovolil, da bi ljudem glasno in odkrito dejal: »Toda bodite vendar... spodobnejši!«, v varljivem upanju, da bodo sami spoznali skrajno nujnost in bodo postali končno spodobnejši. Sovražil je vse banalno in umazano; slikal je nizkotnosti življenja v plemenitem jeziku pesnika, z dobrohotnim smehljajem humorista in za lepo zunanostjo njegovih povesti je njih globlji smisel — tako poln bridkega očitanja — komaj opazen.

Spōštovani publikum, ki čita »Hčerko Albiona«, se smeje in pač komaj občuti odvrtno surovost sitega gospoda nasproti samotnemu, vsemu in vsem tujemu človeškemu bitju. In v vsaki humoreski Antona Pavloviča zaznavam nalahen, globok vzdihljaj njegovega čistega, pristno človeškega srca, brezupno vzdihovanje sočutja z ljudmi, ki ne znajo ceniti svojega človeškega dostojanstva in živijo udajajoč se surovi sili brez odpora, tja v en dan kakor sužnji, ki ne verujejo v nič, razen v neobhodno nujnost — da zajamejo vsak dan čim več masne ohrovtove juhe, in ki mimo strahu, da bi jih kak močan, predrzen človek iznenada pretepel, ne poznajo nobenega drugega čustva.

Nihče ni tako jasno in tako fino spoznal tragike v malenkostih življenja kakor jo je Anton Čehov, nihče pred njim ni zmožel tako brez-

obzirno resnično naslikati poniževalne, žalostne podobe življenja, ki ga žive ljudje v temačnem kaosu malomeščanske vsakdanjosti.

Vse banalno je bilo njegov sovražnik. Dokler je živel se je bojeval z banalnostjo, zasmehoval jo je, opisoval jo je s strastnim, ostrim peresom. Še celo tam je našel gnilobo banalnosti, kjer je vzbujalo na prvi pogled vse krasen, udoben, sijajen videz... In banalnost se je maščevala nad njim z neokusnim dovtipom: njegovo truplo — pesnikovo truplo! — so naložili na železniški voz, ki je bil namenjen za prevoz ostrig.

Ta umazano zeleni barvni madež, ta železniški voz, se mi zdi kakor mogočen triumfalni smeh banalnosti nad utrujenim sovražnikom; brezštevilni »Spomini« po dnevnem časopisju so hlinjena žalost, za katero slutim mrzlo, neprijetno dišečo sapo prav iste banalnosti, ki se na skrivaj veseli sovražnikove smrti.

Če človek čita povesti Antona Čehova, ima občutek, kakor ga ima otožnega dne v pozni jeseni, ko je zrak čisto prosojen in se od njega ostro odražajo gola drevesa, ozke hiše, sivi človečki. Vse učinkuje tako svojevrstno: samotno, nepremično, brez moči. Globoka, sinja daljina je prazna, staplja se z jasnim nebom in žalosten hlad veje iz nje na zemljo, ki jo pokriva zamrznjena brozga. Kakor jesensko solnce, tako obseva pesnikov duh s krvoločno jasnostjo izvožene ceste, krivenčaste ulice, ozke, umazane hiše, v katerih poginjajo drobni, pomilovanja vredni ljudje v dolgočasju in gnilobi in napolnjujejo v teh hišah prostore s svojo nesmiselno, polzaspano delavnostjo. Tedaj smukne, boječe kakor siva miška, mimo »Srček«, draga, mila gospa, ki tako suženjsko zmore toliko ljubezni. Lahko jo udariš v lice, ne bo imela poguma za glasno tožbo, mila sužnja. Poleg nje stoji žalostno Olga iz »Treh sester«. Tudi ona mnogo ljubi, brez godrnjanja se pokorava muham pokvarjene, banalne žene svojega gnilega brata; pred njenimi očmi se razbije življenje njenih sestrah; in ona samo joče pa ne zna pomagati; v njenih prsih ne živi niti ena živa, krepka beseda protesta proti banalnosti.

Tu je Ranevskaja, polna solz in tu so drugi nekdanji posestniki »Črešnjevca vrta«: — egoistični so kakor otroci, neboljani kakor starci. Zamudili so pravi čas smrti — sedaj pa stokajo, ne vidijo ničesar krog sebe in ničesar ne razumejo; parasiti so, ki nimajo moči, da bi se še enkrat priželi k življenju. Zanikrni študent Trofimov govori vélike besede o potrebnosti dela — in lenuhari; iz dolgočassja se ukvarja s svojim bedastim roganjem Varji, ki dela neutrudno za dobrobit vseh teh lenob.

Veršinin sanja o tem, kako bo lepo življenje čez tristo let in ni opazil, da vse krog njega razpada, da hoče Solenij pred njegovimi očmi iz dolgočassja in neumnosti umoriti sirotnega barona Tusenbacha.

Naše oči gledajo dolgo vrsto sužnjeve in suženj lastne ljubezni, lastne neumnosti in lenobe, sle po zemeljskih dobrotah: sužnji temnega strahu pred življenjem se vrstijo pred nami v divji zmedi, napolnjujejo življenje z brezzveznim čenčanjem o bodočnosti, ker čutijo, da sodobnost ni mesto zanje...

Včasih pade med sivim zavijanjem tudi nenadoma kak strel. Ivanov ali Trepljev sta spoznala, kaj jima je storiti, in — umrla sta.

Mnogi med njimi sanjarijo tako lepo o tem, kako krasno bo življenje čez dvesto let, toda nobeden se ne domisli preprostega vprašanja: Kdo naj življenje polepša, če bomo vsi samo sanjariji?

Mimo te žalostne, sive množice slabičev je stopal velik, pameten, vse videč mož, gledal je svoje dolgočasne rojake in dejal, motno se smehlja-joč, v tonu dobrohotnega, perečega očitka — obraz in srce sta mu bila polna brezupne tegobe — z lepim, odkritosrčnim glasom:

»Slabo živite vsi skupaj...«

Že peti dan imam povišano temperaturo, toda ležati se mi ne da. Sivi, finski dež rosi na zemljo kakor vlažen prah. V Fort Innu grmijo topovi, ki jih obstreljujejo. Ponoči liže dolgi žarometov jezik oblake: ostuden prizor, kajti pozabiti ne morem satanovega obiskovanja — vojne.

Čital sem Čehova. Če bi ne bil umrl pred desetimi leti, bi ga bila najbrže ugonobila ta vojna, zastrupila bi ga bila s sovraštvom do ljudi. Mislil sem na njegov pokop.

Krsta pisatelja, »ki so ga Moskvičanje nežno ljubili,« je bila prispela v zelenem tovornem vozu, na čigar vratih je bilo z velikimi črkami zapisano: »*Za ostrige*«. Del male družbe, ki je na kolodvoru sprejela mrtvega pesnika, je šel za krsto generala Kellerja, ki so ga pripeljali iz Mandžurije in se je skrajno čudil, da pokopavajo Čehova z vojaško godbo. Ko so zmoto pojasnili, so se nekateri veseli ljudje muzali in se hihitali. Krsti Čehova je sledilo morda sto ljudi, nič več. Posebno dobro se spominjam dveh advokatov, ki sta imela oba nove škornje in pisane kravate — kakor bi šla snubit. Stopal sem za njima in sem slišal kako je eden, V. A. Maklakov, pripovedoval o pametnih psih; drugi, ki ga nisem poznal, je hvalil prednost svoje dače in pokrajinsko lepoto njene okolice. In dama v vijoličasti obleki, s čipkastim solnčnikom, je govorila v starega gospoda, ki je imel rožena očala:

»Ah, čudovito ljubezniv je bil. In tako dovtipen...«

Stari gospod je neverjetno pokašljeval. Bil je vroč, prašen dan. Na čelu spreveda je jahal debel policijski častnik na debelem belcu. Vse to in še mnogo drugega je bilo okrutno banalno, nezdrumljivo je bilo s spominom na vélikega, finega umetnika.

V nekem pismu staremu A. S. Suvorinu je Čehov nekoč dejal:

»Nič ni bolj nadležnega in takorekoč manj poetičnega kakor prozaični boj za eksistenco, ki nam uničuje vse veselje do življenja in nas tira v apatijo.«

Te besede izražajo zelo rusko nastrojenje, ki sicer, po mojem mnenju, ni bilo lastno našemu Antonu Pavloviču. Na Ruskem, kjer je vsega dovolj, kjer pa ljudje ne poznajo ljubezni do dela, misli večina tako. Rus sicer občuduje energijo, vendar le težko veruje vanjo. Pisatelj, ki ima veliko veselje do dela, kakor ga ima na primer Jack London, bi bil na Ruskem nemogoč. Čeprav pri nas radi čitajo knjige Jacka Londona, pa nič ne opažam, da bi vzbujale voljo do dejanja pri ruskem človeku — one dražijo njegovo fantazijo. Toda Čehov v tem pogledu ni zelo ruski. Že v mladosti mu je »boj za življenje« pomenjal le grdo, brezbarvno malekostno skrb za neobhodni kos kruha in ne le zase — torej za precej velik kos kruha! Tem neveselim skrbem je posvetil vse svoje mladostne sile in čuditi se moramo, kako si je mogel ob njih ohraniti svoj humor. V življenju je videl tedaj le dolgočasno stremljenje ljudi po nasičenju in miru; pod debelo plastjo vsakdanjosti so mu še

ostale prikrite vélike drame in tragedije življenja. Šele ko se je nekoliko otresel skrbi, ko je nasitil svojce, je lahko raziskovaje prodiral v te drame.

Nobenega drugega človeka nisem videl, ki bi bil tako globoko in vsestransko občutil pomen dela, ki je podlaga vsake kulture, kakor ga je občutil Anton Pavlovič. To se je pokazalo v vseh malenkostih njegovega domačega življenja, tudi pri izberi predmetov, ki jih je porabljal v plemeniti ljubezni celo do stvari, v ljubezni, ki ji je bilo tuje vsako stremljenje po nepotrebnem kopičenju, a ki se nikdar ni utrudila veseliti se nad njimi kot nad stvaritvami snujočega človeškega duha. Veselil se je zidanja, vrtnarjenja, polepšavanja zemlje; občutil je poezijo dela. S kako ginljivim veseljem je na svojem vrtu opazoval rast sadnega drevja in lepoticnega grmičevja, ki ga je bil sam zasadil! Ko se je ukvarjal z zidavo hiše v Autki, je dejal ob neki priliki:

»Če bi vsak človek storil na svojem koščku zemlje vse, kar more storiti — kako lepa bi bila naša zemlja!«

O svojem pisateljevanju je redkokdaj izpregovoril, nerad in skoraj bi dejal, deviško, skoraj prav tako, kakor je govoril o Levu Tolstem. Le redkokdaj, ob dobri uri, je smejoč se podal kako snov — vedno kaj humorističnega.

»Veste, — pripovedoval vam bom o neki učiteljici. Ateistinja je, časti Darwina in je trdno prepričana o potrebi boja proti vsem predsodkom in vražam med ljudstvom. Kljub temu kuha o polnoči v kopalnici črnega mačka, da bi pridobila čarobni lek, nekako kost, ki privlači moške in razapali ljubezen v njih. Take kosti namreč so...«

Svoje drame je imenoval »vesele igre« in najbrže je bil sploh pošteno prepričan, da piše »vesele igre«. Najbrže se je Sava Morosov opiral na Čehove besede, ko je dejal:

»Igre Čehova je treba igrati kakor lirske komedije.«

Leposlovje je v glavnem zelo natančno zasledoval. Ganljiv je bil do »začetnikov«. S čudovito potrpežljivostjo je čital obsežne rokopise Lazarevskega, Oligerja in mnogih drugih.

»Potrebujemo mnogo več pisateljev,« je dejal. »Za naše življenje je leposlovje vedno še nekaj novega in je namenjeno samo izbrancem. Na Norveškem imajo na 226 prebivalcev enega pisatelja, pri nas enega na milijon.

Njegova bolezen je napravila iz njega včasih hipohondra ali celo mizantropa. Take dni je bil nepreračunljiv v svojih sodbah in težko je bilo z njim izhajati. Nekega dne je ležal na divanu, suho kašljal, se igral s termometrom in dejal:

»Živeti le zato, da umrjemo, ni šala, toda če živiš v zavesti, da moraš pred svojim časom umreti — to je že povsem bedasto!«

Drugič je sedel ob odprtem oknu, gledal daleč ven na morje in rekel povsem nepričakovano, z jeznim tonom:

»Vedno živimo v upanju; upamo, da bo lepo vreme, da bo žetev dobra, da bomo čitali čeden roman, upamo, da bomo nenadoma obogateli ali celo, da bomo dobili službo policijskega mojstra. Toda tega upanja, da bi bili kdaj pametnejši, tega upanja ne nahajate pri ljudeh! Vedno mislimo, da bo pod novim carjem prav gotovo boljše in čez dve sto let bo še boljše; toda noben človek ne zgane z roko, da bi bil ta

»bolje« že jutri. Življenje postaja seveda vsak dan bolj komplicirano in se samo razvija dalje, kakorkoli; toda ljudje so občutno bolj neumni in vedno več ljudi živi daleč od življenja.«

Premišljal je, nato je zgrbančil čelo in pristavil:

»Kakor pohabljenici, ki beračijo med procesijo.«

Bil je zdravnik in zdravnik trpi, če je bolan, bolj od njegovih pacientov. Kajti bolniki le občutijo, zdravnik pa *ve*, kaj razjeda njegov organizem. To je slučaj, kjer znanje pač pospešuje smrt.

Če se je smejal, je imel lepe oči — tako žensko dobrohotne, nežno mile oči. Tudi njegov smeh, ki je bil skoraj brezglasen, je bil posebno lep. Če se je smejal, je z naslado užival nad svojim lastnim smehom. Ne vem, kdo bi se bil znal še tako smejati, tako — dejal bi — poduhovljeno.

Nefini dovtipi ga niso spravili do smeha.

Tako ljubko, tako od vsega srca se je smejal, ko je nekoč pripovedoval:

»Veste, zakaj ravna Tolstoj z Vami tako neenakomerno? Ljubosumen je: ker misli, da Vas ljubi Sulerzicki bolj kakor njega! Da, da. Včeraj mi je dejal: »Ne morem biti odkrit do Gorkega. Sam ne vem, zakaj ne. Skratka ne morem. Naravnost neprijetno mi je, da stanuje Suler pri njem. To je škodljivo za Sulerja. Gorki je hudoben človek. Na njem je nekaj seminarista, ki so ga nasilno preoblekli v meniha in ki je zaradi tega gorak vsemu na svetu. Ima dušo sla, ki je od daleč prišel v tujo deželo Kanaan, ki si je vse ogledal, ki je vse opazil in o vsem poroča svojemu lastnemu bogu. Toda njegov bog je pošast kakor Repoštev ali povodni mož naših kmetič.«

Čehov se je do solz nasmejal. Brisal si je solze in dalje govoril:

»Odvrnil sem mu: Gorki je dober človek. »Ne, ne« je dejal, »jaz že vem. Ima nos kakor sova, — take nosove imajo samo nesrečni ali pa hudobni ljudje. Tudi ženske ga ne ljubijo, in ženske tenko slutijo dobre ljudi, prav tako kakor psi. Suler ima zares dragocen talent, da zna nesebično ljubiti. V tem je genijalen. Znati ljubiti — se pravi znati vse.«

Čehov je zavzdihnil in ponovil:

»Da, da, stari je ljubosumen... čudovit človek!«

O Tolstem je govoril vedno s prav posebnim, nepopisnim, nežnim, skoraj sramežljivim smehljajem, s pridušenim glasom, kakor bi govoril o pošastnih, skrivnostnih stvareh in bi moral zaradi tega izbirati previdne, mehke besede.

Pogosto je obžaloval, da Tolstoj nima Eckermanna, ki bi skrbno beležil ostro izražene, često presenetljive, često protislovne misli starega modrijana.

»To bi morali storiti Vi« je prigovarjal Sulerzickem. »Tolstoj Vas ljubi in govori mnogo in tako dobrohotno z Vami!«

O Sulerju mi je Čehov dejal:

»On je moder otrok.«

Zelo dobro povedano!

Nekoč se je Tolstoj v moji navzočnosti navduševal za Čehovo povest, — mislim, da je bila povest »Srček«. Dejal je:

»Kako fine čipke, ki jih je skvačkalo neoskrunjeno dekle. V starih časih so bile take deklice, vekovuški, ki so kvačkale. Vse svoje življenje, vse svoje sanje so stkale v svoje umetne vzorce. V čipkastih vzorcih so

sanjale o ljubimcu, vsa njihova nejasna, čista ljubezen jih je tkala v čipke.«

Tolstoj je govoril zelo ganjen, solze je imel v očeh. Čehov je imel ta dan zvišano temperaturo, rdeče maroge so gorele na njegovih licih, glava mu je bila povešena in vneto je snažil svoj ščipalnik. Dolgo je molčal; končno pa je zavzdihnil in rekel narahlo, v zadregi:

»Pa so tiskovne napake v povesti...«

O Čehovu je mogoče mnogo pisati; toda o njem je treba pisati fino in ljubko, pa jaz tega ne znam! Lepo bi bilo, če bi o njem pisali v stilu njegove »Stepe«: to je aromatična, lahkotna, prav po rusko zamišljena, otožna povest. Prav posebna povest!

Lepo čustvo je spominjati se takega človeka. V življenje se ti takoj povrne svežost in jasna misel.

Človek je os sveta.

Kaj pa — bodo vpraševali — njegove pregrehe? Njegove napake?

Lačni smo ljubezni do človeka — in če je človek lačen, je tudi črni kruh sladak.

Poslovenil K. S.

JAPONSKI LESOREZ

BRANKO RUDOLF

Zgodi se včasih, da se nas pokrajine nenadoma dojmijo. Z veliko silo čutimo nežne oblike obraslih gora, oblake, ki se sklanjajo nad pokrajino, ali pa malenkosti — lipo ob razpotju, klanec in košček reke. V trenutkih, ko ne pazimo, in mogoče prav radi tega, prihajajo dražestne oblike do nas in nam sežejo prav do duše. In zgodi se, da včasih ne vidimo sami lepote, ampak nam prijazna roka odpre vrata, ki vodijo v našo lastno notranjost. Roka žene, ali pa roka dobrega prijatelja nam pokaže lepoto tam, kjer je prej nismo videli. Tudi slikar je tak prijatelj.

Takšno je bilo moje srečanje z Japonci. Ko sem prvič videl reprodukcijo njihovih lesorezov, se mi je vsa narava izpremenila in poglobila. Bilo je, ko sem bil nekako v šesti gimnaziji. Videl sem lesoreze in čisto so me prevzeli. Ves tisti popoldan se nisem učil — hodil sem po parku in gledal. Videl sem pa več kakor kdaj prej. Še zdaj sem mnenja, da so Kitajci in Japonci doumeli globoki smisel narave, mnogo bolj, kakor mi. Razumeli so dušo pokrajine, vse to, kar se imenuje duša in kar je končno morda le odsev silne materije, združen z našim hotenjem in ustvarjajočo voljo.

To, kar hočem tukaj pripovedovati, je storija nekega japonskega lesoreza. Knjige imajo svoje usode. Tudi slike jih imajo in prav o tej storiji bi se dalo razmišljati, ker odkriva neke zakonitosti in je na neki način simbolična sama po sebi in za nas.

Imam majhen, ped širok lesorez, ki predstavlja morsko pokrajino. Slika je prikazana zelo od zgoraj. Čisto zadaj je sveta gora Fudžijama, pred njo pa megla. Daleč v globini je morski zaliv in tempelj, ki ga obdaja borov gaj. V ospredju na levi strani je vrh, istotako obrasel z borovci, na njem pa dva gospoda, ki si nekaj pripovedujeta. Podpis na sliki se glasi »Šiko«. Tako se je podpisoval precej, a ne izredno glasovit mojster Nagajoši, ki je živel v 18. stoletju.

Lesorez je nenavadno lep. Modra barva neba je prav čudovita, globoka in prozorna hkrati, na obzorju pa prehaja rahlo v zeleno. Morje in tempelj ob njem, megle in borov gaj — vse, kar je na sliki, se spaja v ono posebno razpoloženje tik po solnčnem zatonu, ob času, ko se zdi, da prihaja od vsepovsod mehka in barvita svetloba. V to sliko se pogled pogrezne, kakor v oko ljubljenega človeka. Vsa razneženost pokrajine je v njej.

Lesorez sem prvič videl pri nekem Rusu, beguncu, ki jih je bilo некоč v Zagrebu polno. Imenoval se je Nikolaj Vsevolodovič Vatkov. Spoznal sem ga pri nekem predavanju in prišel sem včasih k njemu na obisk v »Putnikovo vojarno«. Kakor večina njegovih sotrpinov, je Vatkov stanoval precej slabo. Prebival je v ozki sobi, skupaj s štirimi tovariši. Ležali so na vojaških slamnjačah, posteljnak pa so jim nadomeščale zbite deske. Soba je bila tesna in neudobna. Na stenah so si bili iz navadnih desk napravili police za knjige in vsakdo je imel pod posteljo velik zaboj, ki mu je nadomeščal omaro. Skoraj nobeden med temi Rusi ni imel več kakor po eno obleko, še dva para čevljev redko kateri. Vatkov pa je imel v zaboju tudi slikarske barve, akvarelne in tempera, ter precej dogotovljenih slik. Slikal ni posebno dobro. Njegove pokrajine so bile nekoliko medle, figure pa brez pravega življenja. Slike je vendarle prodajal. V onem času je slikalo zelo mnogo beguncev, večinoma prav obupno. Vatkov je bil med njimi le nekoliko nadpovprečen in je razumel nekaj o slikarski tehniki. Toni njegovih akvarelov so bili včasih globoki in sočni. Človek ne bi bil mislil, da je kaj takega mogoče v akvarelu. Slike je prodajal prav poceni in vsak denar mu je bil v njegovi mizeriji prav dobrodošel.

Vsi ti Rusi so dobivali silno majhne podpore, da so prav životarili. V njihovi menzi si se lahko najedel za nekaj dinarjev, a seveda nisi dobil kaj posebnega. Zahajal sem tja na piroge. Bili so dobri prav tako kakor njihov čaj, ki je bil zraven tega še neverjetno poceni. Ne morem reči, da bi me bili Rusi gledali bogve kako prijazno. Vsi tujci so to čutili. A preveč so me zanimali, da bi ne bil zahajal k njim. Včasih se je našel med njimi tovariš, s katerim sem se pogovoril. Z Vatkovom se je dalo pogovoriti. Na splošno pa so se begunci držali dokaj rezervirano. Kakor, da bi bili prišli iz drugega sveta. Tvorili so svoj krog, s posebnimi šegami. Večini se je prav poznalo, da so padli iz družabno višjega nivoja in da tega nočejo prav priznati. Držali so se zelo zapeto. Videl sem stare gospode, ki so sivolasi damam, ki so stregle pri bufetu, ceremonijalno poljubljali roke. Njihov milje nam je bil tuj in privlačen hkratu. Zanimal me je, ker sem videl pred sabo tipe, o kakršnih sem bil že čital pri Dostojevskem in Čehovu. Rusi so si znali napraviti vojašnico udobno. V kleti, kjer je bila menza, zidovi niso bili ometani in pohištvo je bilo navadno. A vse svetilke so ogrnili z okusnimi senčniki z rdečega papirja in na stene so obesili dve prav dobri dekorativni sliki s podpisom »Arkadij Kuzmin«. Iz vsega je dihala preteklost, seveda idealizirana preteklost, in Rusi so svoje domotožje obdajali z neko romantično poezijo, ki je bila nekako iz Puškinovih časov. Precej posrečeno. In vendar so nam bili tuji. Njihovi nazori so se silovito razlikovali od naših. Rekel sem že, da je bil Nikolaj Vsevolodovič izjema, da se je z njim dalo govoriti, a je vendar tudi iz njega vela ona tuja atmosfera nekdanje mogočne, carske Rusije. Pravil sem mu, kako smo se doma veselili ruskih zmag. Nikolaj

Vsevolodovič je bil med svetovno vojno častnik pri topničarjih. Bil je v Besarabiji in Voliniji, mogoče prav tam, kakor moji bratje, a seveda na nasprotni strani. Ko sem mu to povedal, se je nasmehnil, potem pa je rekel nekaj o Slovanih. Obžaloval je propad carske Rusije, a vendar se je med mojimi znanci njemu edinemu nekoliko svitalo, da je bil ta propad neizogiben. Pripovedoval mi je in od njega sem izvedel marsikaj zanimivega.

Včasih smo se navduševali za generala Brusilova; kolikor sedaj vem, je on kakor vse rusko vodstvo rad štedil lastne možgane in zapravljal življenje tisočev. Mogoče je, da je v vojni potreben »kanonenfuter«, a to, kar je delalo rusko vodstvo, je, kakor se zdi, vendar presegalo grehe drugih. Mislili so, da bodo odločili vojno z masami ljudi. Napadali so tehnično slabo pripravljeni, poskušali so in včasih so res tudi odločili bitke edinole z množicami vojakov, ki so trumoma obležali ali pa obviseli v bodečih žicah. Ruskemu kmetu je bila vojna dokaj tuja. Še iz prejšnjih časov je bil vajen, da stvar njegovih gospodarjev ni njegova stvar. Med častniki in moštvom je bil včasih prepad, ki si ga mi le težko predstavljamo. Neka begunka-aristokratka je rekla, da je mužik gnoj — in aristokrati so delali v smislu tega izreka. Brez dvoma je bilo med njimi mnogo domoljubov, a tega kratkomalo niso razumeli, da imajo opraviti z živimi ljudmi. In temu primerno so ravnali z neznansko slepoto. Posledice niso izostale. Vojaki so začeli trumoma uhajati v zaledje. Pozneje je Lenin rekel sarkastično: »Naš kmet je protestiral proti vojni z nogami — bežal je iz fronte!« Kmetje niso razumeli za koga naj prenašajo vse neverjetne žrtve, ponižanja, napore, slabo prehrano in nevarnosti. Bežali so in se dali streljati. In kmalu je bilo beguncev toliko, da se vseobčega bega ni dalo uspešno ustaviti. V demoralizirani armadi boljševiški agenti niso imeli pretežkega dela. Agitirali so točno in zagrizeno, bili so ljudje, ki so se prav po rusko predali ideji, in obča nezadovoljnost jim je pomagala. Prišel je Kerenski, nato pa Lenin — carska Rusija, okostenela carska Rusija se je rušila na vseh koncih in krajih. Nastal je kaos, iz katerega se je imelo roditi novo življenje.

Moj znanec Vatkov se je v tem času boril proti boljševikom in zaneslo ga je na jug. Začela se je državljanska vojna. General Vrangel se je ustavil na Krimu in pričel boj, ki pa ni bil osamljen. Vseposod v Rusiji so se borili in meje med obema strankama so se hitro menjavale. Državlanske vojne so navadno hujše, bolj krvave, bolj brezobzirne, kakor vojne s tujimi državami. Anatole France pravi, da vedo državljani ene in iste države navadno zelo dobro, zakaj se vojskujejo, kar pri vojnah s tujci vedno ne drži.

V Rusiji se je začela vojna belih in rdečih. Vojna brez začrtanih mej, brez enotnega vodstva, brez kadrov in nadomestnih bataljonov. Skoraj tri leta je trajala. Bili so kraji, kjer so se Vranglovci in boljševiki menjavali v kratkih presledkih. Majhni oddelki so se srečavali in se borili na žive in mrtve. Ujeli niso nikogar, vse ujetnike so postrelili. In pogosto so jih mučili — dotlej kaj takega še ni bilo tako v navadi. Uveljavljali so se vsi odtenki od navadne vojaške krutosti do najbolj rafiniranega sadizma. O teh stvareh Rusi niso mnogo pripovedovali, a od tega, kar sem izvedel, me je obhajala groza. Četudi priznamo, da človeško življenje ni velika stvar, so vendar nakaženja in muke nekaj strašnega. Grehi so proti življenju, ki je tako bogato in lepo v vsakem izmed nas —. Kako

brezumno je vse to in kakšne morajo biti duše ljudi, ki počenjajo kaj takega! Seveda je bilo to v Aziji, v ogromni zemlji, ki je polna ljudi, polna življenjske sile in silno brezčutna nasproti drugim in nasproti sebi. Razumel sem vso razliko situacije in vendar je rodilo to v meni besen odpor, — končno, zakaj smo pa ljudje!

Če sem mu rekel kaj o tem, je Vatkov udano, skoraj trudno zamahnil z roko: »Kaj hočete?« je rekel. On sam gotovo ni ničesar storil, videl pa je mnogo. O tem so pričale globoke brazde ob njegovih ustih, nagubančeno čelo in ves izmučeni izraz. Brez dvoma je trpel nad tem.

Bil je iz Kijeva in sin nekega majhnega uradnika. Vojna očito ni bila njegov posel. Sicer pa je bila večina mojih znancev iz malomeščanskih krogov, le malo aristokratov je bilo med njimi. Vojna jih je bila vrgla iz normalnega življenja. Borili so se najprej proti Avstriji in Nemčiji, potem pa proti boljševikom z obupno vztrajnostjo ljudi, ki vidijo propast pred sabo. Jasno je, da so se Vranglovci kar od začetka borili za izgubljeno stvar. Agitacija nasprotnikov jim je jemala kmete, ki so ušli domov in deloma naravnost k boljševikom. Ti niso imeli velike vojske, a meščansko vojaštvo ni bilo zmožno resnega bojevanja. Kar sem slišal o tem, me je presenetilo. Na Kavkazu so beli oficirji zapuščali svoja mesta na fronti in se šli v Tiflis zabavat, med tem ko jim je moštvo uhajalo. Tik pred smrtnim nasprotnikom so trgovali z živili, ki so bila določena za armado. Na Krimu ni bilo mnogo drugače. Razni generali so poskusili ustaviti propast. Nastopali so z neizprosno strogostjo — zaman, s to družbo niso mogli začeti prav nič resnega. Večina kratko malo ni bila nič vredna. Niso bili hudobni, a nerabni. Bili so čisto brez volje in brez zmožnosti, da bi se za kaj navdušili. Pomanjkanje municije in hrane ni odločalo — odločalo je pomanjkanje ideje. Med njimi so sicer še bili idealisti, ki so se borili hrabro in požrtvovalno za izgubljeno stvar, večina pa je bila pokvarjena. Kako slepi so bili, da niso videli, kam vodi vse to! Niso vedeli kaj se dogaja v njihovi bližini, niso se brigali za bedo in trpljenje lastnega ljudstva. Živeli so sami zase in niso imeli niti toliko volje, da bi se skupno branili. Niso imeli fantazije, a pomanjkanje fantazije je včasih greh, prav smrten greh. Vse, kar zadene drugega, zadene nas same. Oni tega niso vedeli. Mogoče, da so bili prav za prav nedolžni. Razumeli vsekakor niso in posledica je bila, da so prišli trumoma boljševikom pred puške, ki so jim odpihnile še zadnje ostanke možganov. In prišel je dan, ko so se ostanki Vranglove armade premagani ločili od rodne zemlje. Na tujih ladjah so bežali — in še vedno so bili prepričani, da so njihovi nasprotniki sami podleži, psi, ki bi jih bilo treba uničiti, da bi zopet bilo vse dobro. Nihče, prav nihče, se ni trkal na prsa in rekel: mea culpa, mea maxima culpa...

In pomislite, iz vse te krvave kolobocije, iz bojov in brezumnih grozot, iz egoizma in sadizma je Vatkov rešil nekaj lirike, in ves čas je nosil s sabo majhen japonski lesorez, ves čas je prevažal majhen atlant, v njem pa nekaj slik. Ostalo je izgubil, lesorez je rešil. Nekoč je bil ranjen. Boljševiška krogla mu je predrła podlaht in majhna kapljica krvi je omočila rob slike. Bila je majhna, čisto neznatna rjava lisa, ki mi jo je pokazal šele on. Če bi ne vedel, bi je ne bil opazil. — Kakšen kontrast! Kakšne tuje, neznansko čudne misli so me obhajale, ko sem ogledoval sliko. Iz njene silne, intimne lirike me je trgalo Rusovo pripovedovanje.

Zavzel sem se. Mimo kolikih grozovitih prizorov je jahal. Prenašal je atlant mimo hiš, v katerih so ležali mučenci, ki so tulili in se zvijali od bolečin, preden so umrli. Nasprotje nad nasprotji.

Zamislite si sliko v stilu Vereščagi-novem.

Predstavite si mučenega človeka, človeka, ki so ga bili obešali, žgali in bodli. Človeka, ki so mu bili iztrgali veke in ga nato pustili na solncu z neznosno pekočimi očmi in razrezanimi ustnicami. Nazadnje pa so ga ubili tako, da so mu z vso silo napihovali pljuča, dokler mu niso počila. In tak mrlič leži na solncu, pa pride metulj in mu sede na glavo, prav na krvavo nakaženo obličje. Brezčutno in nedolžno sedi in giblje s krili, ki čisto na rahlo drhtijo.

Ko je ta slika nastala v moji domišljiji, sem se vprašal, kdo bo končno zmagal? Ali narava, ona narava, ki ustvarja metulje, ali pa človeška brutalnost. Narava je vedno kruta, a nedolžna, brutalen in kriv pa je edinole človek, odgovorno in zavedno bitje.

In kakor plah metulj se je sočutje in sožitje z naravo skrivalo v duši Nikolaja Vsevolodoviča. O politiki in gospodarstvu ni razumel prav ničesar, bil je poet. Njegov lirizem je bil globoko skrit, a včasih, kadar je planil na dan, je presenečal. To ni bila sentimentalnost, ne, bilo je nenavadno, prav vzhodno-azijsko razumevanje narave. Včasih, kadar je pripovedoval, sem to občutil in prav zato sem bil rad v njegovi družbi. Naravo je čutil tako globoko in silno, da sem ga včasih z velikim veseljem poslušal. Seveda so bili taki trenutki redki. Rekel sem že, da je bil slikar in da njegove slike niso bile nič posebnega. V govoru je bil pravi umetnik. Užival sem včasih, kadar je na svoj poseben način zavrtel cigareto med prsti in začel s svojim tihim glasom in rusko izgovarjavo: »Znate kaljega...«

Spominjam se na primer, da mi je pripovedoval o neki jadernici, ki se je topila v mraku — temen trup, belo jadro in prelivanje barv... Njegovo pripovedovanje je imelo sugestivno moč. V takih trenutkih se je popolnoma spremenil in je pozabil na vse. Seveda se je kmalu osvestil, tedaj je rekel kakšno brezskrbno in se pri tem trudoma nasmehnil —

Njegovi bolj lahkomišelnih tovariši so se bili v Jugoslaviji znašli. Živeli so siromašno, a brezskrbno, skoraj veselo. Med njimi so bili taki, ki jim je bohemski način življenja ugajal. Vatkov ni mogel pozabiti domovine in vojna mu je bila zasekala v dušo globoko rano, ki se ni celila tako dobro, kakor njegova rana na roki.

Vatkov je končal nesrečno. Konec je prišel hitro in nepričakovano. Takrat nisem ničesar izvedel. Šele zadnje čase vem, kako je vsa stvar potekla in nič mi ne brani, da je ne bi pripovedoval, saj so osebe, ki so bile udeležene, vse že mrtve ali pa izven naše države.

Vatkov je propadel kot glavni junak banalne tragedije, kakršne se pogosto dogajajo. Vatkov je imel prijateljico. Poznal sem jo dobro in sem ž njo delal na visoki šoli. Bila je krog šestintridesetletna blondinka, ki je morala biti včasih prav ljubko mična. Tedaj, ko sem jo poznal, je kazala neko rahlo, malo otroško koketnost, ki ji je prejšnje čase najbrže čisto dobro pristajala. Sedaj je bilo tako vedenje nekoliko zakasnelo. Domišljevala si je, da je moškimi še sedaj precej všeč, kar pa je bilo očitno nekoliko pretirano; čeprav je bila čisto prijetna ženska.

Ne vem, kako je prišlo. Začelo jo je mučiti ljubosumje in nekega večera je v razburjenosti streljala na Vatkova. Bog ve, odkod je dobila revolver in kaj jo je napotilo, da je šla z njim na sprehod. Očitno sta se sporekla.

To se je zgodilo meseca novembra v Tuškancu. Vatkov se je zrušil v jarek kraj poti, prijateljica pa se je tako prestrašila svojega čina, da se je jadrno izgubila, ne da bi pogledala, kako je z njim. Rana ni bila pre-huda; krogla ga je zadela v levo roko poleg prejšnje brazgotine. Vatkov bi bil lahko klical na pomoč, vendar tega ni storil, kajti prvi človek, ki je prišel mimo, je bil redar. Ni ga opazil in Vatkov, ki ni hotel izdati prijateljice, je viteško molčal vkljub temu, da ga je rana precej skelela. Prihulil se je v jarku in redar je šel mimo. Pozneje je poskusil vstati, pa je omedlel. Sicer so ga kesneje našli in rana ni bila preveč nevarna, a od ležanja v jarku se je bil hudo prehladil. Dobil je pljučnico in je v nekaj dnevih izdihnil.

Ko sem izvedel, da je bolan, sem ga hotel takoj obiskati. Niso me pustili k njemu. Vprašal sem, če so ukrenili vse potrebno in ali so poslali po zdravnika. Zdravnik je bil Rus in ubog, kakor vsi ostali. Denarja niso imeli niti za zdravila. Njegovi tovariši so hoteli, kakor on, stvar prikrivati in radi tega tudi niso prosili ljudi iz svoje kolonije, ki bi jim bili lahko pomagali. Takrat vsega tega nisem vedel. A razumel sem, da je Vatkov v nevarnosti in sem vsilil njegovemu sobnemu tovarišu majhno vsoto denarja. Ko sem prišel prihodnjčič, Vatkova že ni bilo več. Umrl je bil komaj pred nekaj urami in čeprav sem želel, ga nisem mogel več videti. Sedaj, ko mi je eden njegovih tedanjih tovarišev vso stvar povedal, jo razumem; tedaj se mi je zdela neznansko čudna. Šel sem v njegovo sobo in Bulgakov, oni tovariš, ki sem mu bil vsilil denar, se mi je silno in nepričakovano toplo zahvaljeval. Rekel je, da se je Vatkov v svojih zadnjih fantazijah spominjal tudi mene. Vedel me je k njegovi postelji in mi rekel, naj si vzamem kakšno stvar za spomin. Ko sem prijel za njegove knjige, mi je zletel pred noge japonski lesorez. Bil sem precej zdvojen in razburjen, a nehote sem ga pobral in obdržal v rokah. Rekel sem Bulgakovu, da bi ga obdržal, da se pa sramujem, ker je očitno nekaj vreden in bi lahko njim, Rusom, še koristil. Bulgakov mi je odvrnil, da naj ga na vsak način obdržim, da je Vatkov celo naročil, naj mi kaj dajo in da za lesorez pri njih nima nihče smisla. Hotel je, da bi odnesel še kakšne druge stvari. Temu sem se pa odločno uprl. Odneseš sem sliko, a že na prihodnjem ovinku sem se skesal. Zdelo se mi je, da sem Vatkova okradel. Obrnil sem se in šel znova k Bulgakovu. On pa me je vdruhič pregovoril in vzel sem lesorez domov. Navzlic temu nisem bil popolnoma pomirjen, spravil sem sliko v neko knjigo in je dolgo nisem pogledal. Samemu sebi se nisem zdel nič kaj plemenit.

Pozneje mi je spomin na to nekoliko pobledel. Ogleđoval sem lesorez in ga še vedno rad ogledujem. Pri tem moram misliti na njegovo usodo in na čudno usodo njegovega prejšnjega lastnika. Če se spomnim ali če čitam besedo »Šiko«, mi vedno vstajajo slike iz tistega časa. Iz nežne, neznasko globoke modrine na lesorezu mi vstaja Rusovo pripovedovanje o vojnih grozotah in mučenih ljudeh.

Lesorez je res izredno lep. Zelene, rdeče, sive in modre barve, ki so v njem, se spajajo v popolno harmonijo. V sliki je nekaj posebnega — nekaj, kar doživljaš drugače le tedaj, kadar si sam z naravo. Le na robu je majhna umazanorjava lisa. Kri — a kdor ne ve, je ne opazi.

JANEZEK

MILENA MOHORIČEVA

Ko je prišel Grapar h kosilu, je našel svojega sina tako zatopljenega v delo, da očeta sploh ni opazil. V samokolnici je imel barvo — iz vode in prsti — v rokah je držal čopič — svojo malo metlo — in je pobarval razen sebe in svoje obleke tudi že vso hišo krog in krog. Da bi rešil vsaj zadnjo stran hiše, je Grapar prav mirno vprašal:

»Kaj pa delaš?«

»Dober dan, očka. Oh, toliko dela imam s to hišo, da sem že ves truden, pa še vedno ni gotova.«

»Pojdi, greva jest.«

»Še malo počakaj, bom takoj gotov.«

»Pojdi, bova potem skupaj pobarvala do konca.«

Ta predlog je bil malemu možu všeč, dal je očetu roko in je brez obotavljanja odšel z njim, kakor je šel z očetom vedno. Ko pa mu je oče po kosilu razložil, da dela škodo, da tega ne sme več, ni razumel drugega kakor prepoved. Sedel je v svojem kotu in ni mu šlo v glavo, zakaj je smel slikar pobarvati kuhinjo, on sam, Janez, pa hiše ne bi smel. Požiral je solze sam zase; niso se menile zato, da bi jih bil rad skrili krivičnemu svetu, kar polzele so mu druga za drugo po licih. Nič ni tulil nič ni razsajal, nihče ga ni slišal in nihče se ni zmenil zanj, ki je bil tako zelo žalosten.

Sploh pa je gospod Janezek Grapar še majhen gospod. Ime mu je tudi še Sinko, Smukec, Solnček, Mamina ljubica, njegove oči pa so mamine zvezde. Zadnje čase je prišel do velikega spoznanja. On sam, Janezek, hoče vedno drugače kakor veliki ljudje. Zavest triletnega svobodnega državljana pa mu nalaga dolžnost, da svojo voljo vedno in povsod uveljavlja. Tako se zgodi, da njegova volja često bolešno trči ob voljo drugih.

Popoldan bi bila šla gospa Ivana rada na sprehod; seveda bi rada vzela s seboj svoj zaklad, ki se je ves umazan igral na dvorišču s peskom. Zelo milo ga je poklicala:

»Ljubček, pridi gor, bova šla na sprehod!«

»Ne morem, nimam časa.«

»Pridi, si bova oblekla drugo obleko!«

»Ne, meni se ne ljubi.«

»Ti še ne veš, kaj ti bom lepega kupila.«

Mali mož se je vzravnal in pogledal proti oknu:

»No, kaj?«

»Gor pridi pa ti bom povedala!«

Bila je vsa vesela, da je konec debate in prepričana je bila, da njen Solnček že hiti po stopnicah, žareč radovernosti. Preslišala je bila njegov možati odgovor:

»Pa nič, če nočeš.«

Vrnil se je spet na delo. Ko je gospa Ivana videla, da ga ni in ni in tudi ni razumela, da ima važno delo, je zopet pogledala skozi okno:

»Prav, grem pa sama, ti pa bodi, kjer hočeš!«

»O, kar pojdi, saj bo prišel kmalu očka domov!«

»Sinko, jaz sem pa žalostna.«

»Zakaj?«

»Ker nič ne ubogaš.«

»Beži no, bo že boljše!«

»Nič več te ne maram!«

»Zakaj?«

»Poiskala bom drugega sinka, ti boš šel pa h kmetu služiti!«

»Jaz ga bom pa nabil, če ga boš pripeljala!«

»Tam te bodo že naučili, kako je treba ubogati!«

»Ušel bom, la la, pa mi nič ne bo mogel.«

»Potem boš šel pa k dimnikarju —«

»Bom zlezel na streho in me ne bo videl. Potem, ko bo odšel, bom pa hitro stekel k očku, skrtil me bo in ne bo dovolil dimnikarju, da bi me vzel. Pa boš imela, ha ha!«

V stiski svojega srca je Ivana poklicala sosedo in prosila:

»Gospa, greste po moža na cesto, da ga bo odnesel!«

»Že grem!«

Ko je mali mož videl, da se je sosedica zares obrnila proti cesti, je brž naložil svoje orodje in samokolnico na rame in jo urnih krač ubral navzgor. Klical je mater pri vratih, ta pa je odgovarjala iz sobe:

»Kar pojdi, te nič ne maram!«

Pa je že šla k vratom odpirat in je bila vsa srečna, da ga je vendarle premotila. Seveda ga drugič ni več. — Janezek je bil tako umazan, da sploh ni bilo videti kakšne barve je njegova koža. Torej ga je bilo treba umiti. Ko je Janezek videl, da mu grozi umivanje jo je brž ubral pod posteljo. Mati ga je klicala in iskala, končno ga je vendarle z velikim trudom izvlekla iz skrivališča. Kričal je kakor grešna duša, že ga je slačila; brcal in otepal je krog sebe, da je bilo joj. Ko ga je končno vendarle s težavo umila, se je pričelo oblačenje, ki je trajalo tudi dobre pol ure. Za vsako nogavico sta imela posebno vojno, za vsako roko, ki jo je bilo treba vtakniti v rokav in za vsako nogo, ki jo je bilo treba potisniti v hlačnico.

Gospa Ivana je bila vsa izmučena, komaj je premagovala in krotila svoje jezo, dlani so jo pošteno srbele, da bi ga izdatno naklestila. Vendarle se je junaško obvladala, da ni zakričala nanj. Mali tiran pa si je dobro zapomnil, da si ni znala pomagati, zapomnil si je tudi, da oče ne mara, da bi ga kdo pretepal. Ko se je pa sedaj ves v belem, po vseh štirih plazil po tleh, jo je minilo potrpljenje in naložila mu jih je na zadnjo plat, nakar je Janezek odgovoril s takim huronskim kričanjem, da so se ustavljali ljudje na cesti. Gospa, ki je šla mimo, je dejala glasno:

»Kaj neki delajo z ubogim otrokom?«

Kričal je tako vztrajno, tako neutolažljivo, da je bila Ivana vsa obupana in mu je končno, zavoljo ljubega miru, zamašila usta s piškoti. Po tej dolgotrajni pripravi sta se vendarle odpravila.

Njen angelček je hodil lepo z materjo, peljala ga je za roko in znanke so ga na vse grlo hvalile kako je lep otrok, kako je priden in prijazen. Janezek si je vse te pohvale dobro zapomnil in ponosen je bil sam nase. Tega kapitala, ki se je nabral med potjo njemu v prid, nikakor ni pozabil.

Ko sta prišla med hiše, do trgovin in izložb, tedaj je njen angelček pokazal kremplje. Mimo slaščičarne ga ni bilo mogoče spraviti. Ko je gospa Ivana videla, da se nabira nevihta, je kar brž popustila, vsa se je tresla ob misli, da bi začel zopet s tako muziko. Šla je z njim k okrogli

mizi, ga posadila na stol, toda Janezek je samozavestno vstal in šel z njo izbirat. Tam je ona izbirala, njen poslušni sin pa je neopažen odščipnil od vsakega dosegljivega kosa košček, da bi preizkusil najboljšega in se je imenitno zabaval s tem, da si je oblizoval prste. Zardela je in naročila, naj ji zavijejo vse, česar se je dotaknil. Nato ga je zopet vedla do mize, da bi jedel čokolado. Mali mož se je navdušeno spraval nadnjo in nad piškote. Ivana se je oddahnila in brž izrabila čas ter vzela v roke časopise. Niti slišala ni, kako so se gostje pri sosednjih mizah smejali. Kar naenkrat pa je vendarle začula čudne glasove in vsa je prebledela. Njen dični sin se je zabaval tako, da je brbral s čokolado, jo vzel v usta, napihnil lica in se nato z obema rokama udaril po licih. V sijajnem curku je čokolada brizgnila po tleh, po mizi in po obleki Maminega solnčka. Ivana je imela takoj dovolj vseh sladkosti, vstala je, dala natakariči napitnino, da bi počedila po tleh, brž plačala in odvedla svoj zaklad na cesto. Ko je plačala je že na tihem računala, kako bo pri kuhi prihranila ta nepredvideni izdatek. Videla je, da je porabila skoraj vse, kar je imela s seboj.

Prišla sta do trgovine z igračami. Janez se je pred njo ustavil in ni šel in ni šel naprej. Mati ni vedela, kako bi ga spravila proč, zato mu je zagrozila s policajem. Sin pa se je moško odrezal:

»Beži no, saj mi je očka povedal, da policaji nič nočejo otrokom. Oni samo kažejo, kam morajo voziti avtomobili.«

»Pojdi, greva domov, pozno je že.«

»Tisto trobento bi rad!«

»Nimam nič denarja. Vse sva porabila.«

»Kupi mi trobento-o-o.«

»Saj ti pravim, da nimam denarja. Pojdi, greva!«

Oblaki so se že zbirali. Njegova usta so dobila obliko polumeseca, nos je že pihal.

»Mama, kupi mi trobento, jaz bi tako rad imel trobento!«

»Saj vendar nisi gluhi! Nimam več denarja. Ga greva domov iskat, potem pa prideva nazaj.«

»Ne, zdaj mi jo ku-u-u-p-i-i-«

Solze so že kapale iz oči, ki so z nežnim hrepenenjem ogledovale trobento.

»Jaz grem, ti pa bodi kjer hočeš!«

Pri tej priči se je Janezek vrgel na tla, z vsemi štirimi otepal in kričal, kakor bi ga kdo na meh drl. Gospo je minila potrpežljivost, dvignila ga je, mu jih pošteno naštela na zadnjo plat, ga trdo prijela za roko in ga jezno vlekla za seboj. Janez je s turobnim tuljenjem spremljal ta njun pohod.

Čez nekaj časa ju je dohitel očka; Janez je pri priči ustavil svojo muziko. Ko pa je prišel do sape, je takoj zatožil mamo:

»Očka, mama me je pa natepla!«

»Res? Zakaj pa?«

Ker ni imel dovolj tehtnega odgovora in je zelo dobro slutil, da bi se zapletel v neprijetna razjasnjevanja, je raje dejal:

»Joj, kak konj je tam, poglej ga, očka, ves bel je.«

Oče je seveda takoj izpregledal namero svojega nadebudnega sina in mu ni nasedel.

»Kaj si pa storil, da te je mama natepla!«

»Ni mi hotela kupiti trobente.«

Tedaj se je oglasila Ivana:

»Kdo se je vrgel na tla, kdo je pa tulil?«

»Zakaj si pa hotela oditi?«

»Kdo je pa v slaščičarni pljuval pa torte ščipal? Kdo je kriv, da sem porabila ves denar?«

»Take reči slišim, Janez!«

»Ah, saj ni nič!«

»Tako!«

»Mama kar tako pravi.«

»Glej, da se to več ne bo zgodilo!« To so bile edine očetove besede. A sin ga je kar od strani pogledal in ni ničesar več zinil.

»Ali veš, kako je bilo nekoč, ko je bil sinek poreden?«

»No, kako?«

»Bili so očka, mamica in sinek. Nekoč pa je sinek mamu zelo užalil. Vstala je zjutraj, ko je bilo še vse temno in je ni nihče slišal ne videl. Odpravila se je na pot. Peljala se je z vlakom nato pa z barko daleč, daleč čez morje. Očka in sinek sta jo iskala in iskala pa je nista mogla najti.«

»Zakaj pa nista poiskala druge mame?«

Oče je bil presenečen nad učinkom svoje zgodbe, zato ga je brž zasakal prosto po Milčinskem:

»Čakaj, saj še nisem vsega povedal! Ko je minulo leto dni, je oče pripeljal drugo ženo v hišo. Mislil je, da bo dobra z njegovim sinkom, tako se je tudi delala, kadar je bil oče doma. A komaj je oče odnesel pete, ga je že tepla. Jesti mu je dajala kamne in vodo, da je bil ves suh, v posteljo mu je postiljala trnje, česala ga je tako trdo, da mu je tekla kri. Sinek je bil čedalje bolj bled in suh, ona ga je pa kar naprej tožarila očetu: odgovarja, ne uboga, nič ne dela in kaj vem, kaj še vse. Ko je sinek videl, da mu doma ni več obstanka, je odšel z doma. Ker je bil pa ves ubog in slaboten je opešal, ko je prišel do gozda. Tam je legel pod drevo. Drugo jutro so ga našli drvarji mrtvega.«

Janezova ušesa so bila vsa rdeča, oči so mu bile nemirne, begale so mu sem in tje, iskal je izraza, da bi dal duška neredu v svoji notranjosti. A trajalo je komaj par trenutkov pa se je odrezal:

»Ha, jaz bi jo pa kar ustrelil, pa bi imela!«

Celo očeta je presenetil ta odgovor, da se je zamislil nad svojim sinom. Skoraj je pozabil, da hodi tik njega.

»Očka, pa njegova mama? Kaj pa ona?«

»Ničesar niso več slišali o njej.«

Kar naprej je vrtal:

»Pa zakaj ni šel oče na barko in je ni poiskal?«

»Saj je pozabil nanjo, ko je imel drugo ženo —«

»Kaj je storil, ko ni bilo več sinka?«

»Prinesli so ga mrtvega domov. Mislil je, da se mu je kaj zgodilo.«

»Ali je bil mrtev kakor moj zajček? Ali ni nič več gledal? Nič več hodil?«

»Tako.«

»Pa so ga tudi zakopali?«

»So.«

»In očka?«

»Potem je pozabil tudi sina in je zadovoljno živel.«

Mali mož ni dejal ne črne ne bele več. Ko so prišli domov, ga je Ivana brez najmanjšega odpora preoblekla, nato je šel k svoji mizici in je zidal. Zvečer pa, ko so ga deli spat, je vprašal:

»Očka, ja kaj pa je naredil takega, da je mama kar odšla?«

Presenečen nad tem vprašanjem o storiji, ki jo je bil že povsem pozabil, je Grapar kar na lepem, da bi se ga iznebil, naštel Janezove grehe:

»Nič ni ubogal, ni se hotel umivati, kričal je in cepetal z nogami, po tleh se je metal in sploh ni bil nič priden.«

Janez je zlezel pod odejo, se obrnil k zidu in ni zaspal. Kuhalo se je in kuhalo po njegovi glavi. Ko je slišal, da je šla Ivana spat in ugasila luč, se je tiho skobacal iz svoje posteljice, capljal s svojima bosima nožicama do njene postelje, splezal nanjo, zlezel pod mamino odejo in tiho dejal:

»Mama! «

»Kar pojdi!« Odrinila ga je in se obrnila proč od njega.

»Mama, ne bodi huda. Saj bom priden! Pa nikar ne pojdi čez morje!«

»Le glej!«

Ovil je svoje ročice krog njenega vratu, stisnil je svoje lice k njenemu, se zvil v klopčič in v trenutku zaspal.

BALTAZAR

ANATOLE FRANCE

I

Tisti čas je vladal v Etijopiji Baltazar, ki so ga Grki imenovali Saracina. Bil je črn, toda lepega obraza. Bil je preprost in plemenitega srca. V tretjem letu svojega vladanja, ki je bilo hkratu dvaindvajseto leto njegove starosti, se je odpravil na obisk h Balkidi, kraljici Sabe. Z njim sta šla modrijan Sembobitis in evnuh Menkera. S seboj so imeli pet in sedemdeset velblodov, natovorjenih z miro, z zlatim prahom in s slonovo kostjo. Na potovanju ga je Sembobitis poučeval o vplivu zvezd in o lastnostih dragih kamnov. Menkera pa mu je prepeval liturgične pesmi; toda ni ju poslušal, marveč opazoval male šakale, ki so ob puščavskem obzorju sedeli na svojih zadnjicah in strigli z ušesi.

Čez dvanajst dni so Baltazar in njegova tovariša začutili vonj cvetic in kmalu so ugledali vrtove pred mestom Sabo.

Srečali so mlade deklice, ki so plesale pod cvetočimi granatnimi drevesi.

»Ples je molitev,« je dejal modrijan Sembobitis.

»Za te ženske bi lahko dobili veliko, veliko denarja,« je dejal evnuh Menkera.

Ko so prišli v mesto, so se čudili velikim trgovinam, skladiščem in delavnicam in množini blaga v njih.

Dolgo so hodili po ulicah, ki so bile polne vozov, nosačev, oslov ter oslarjev in nenadoma so odkrili marmorne zidove, škrlatne šotore in zlate kupole kraljičine palače. Kraljica Sabe jih je sprejela na dvorišču. Dišeči vodni curki so hladili zrak in jasno šumljaje padali nazaj kakor biseri. Bila je odeta v haljo iz dragih kamnov in smehljala se je.

Baltazar jo je zagledal in se je zelo vznemiril. Zdela se mu je slajša od sanj in lepša od želja.

»Veličanstvo,« mu je šepnil prav tiho Sembobitis, »glejte da sklenete s kraljico ugodno trgovinsko pogodbo.«

»Varujte se, Veličanstvo,« je dodal Menkera. »Pravijo, da si s čarovnijo osvaja moške.«

Nato sta se modrijan in evnuh priklonila do tal in odšla.

Baltazar je bil s kraljico sam. Skušal je govoriti; odprl je usta, toda izpregovoriti ni mogel. Dejal si je: »Kraljica se bo jezila nad mojim molkom.«

Kraljica pa se je še vedno smejala in ni bila prav nič huda. Spregovorila je prva in njen glas je bil slajši od najslajše godbe.

»Bodite pozdravljeni in sedite k meni.«

In s prstom, ki se je Baltazarju zdel, kakor žarek bele svetlobe, je pokazala na škrlatne blazine na tleh.

Baltazar je sedel in globoko vzdihnil, zgrabil je z vsako roko po eno blazino in vzkliknil:

»Gospa, rad bi videl, da bi bili ti dve blazini dva Vam sovražna velikana. Zakaj zlomil bi jima vrat.«

Rekel je to in stisnil blazine v svojih pesteh s tako silo, da je blago počilo in se je iz njega pokadil oblak belega perja. Eno teh peresc se je za trenotek vrtnčilo po zraku, nato pa sedlo na kraljičine prsi.

»Toda, Veličanstvo,« je dejala in zardela, »zakaj bi radi ubijali velikane?«

»Ker Vas ljubim,« je odvrnil Baltazar.

»Povejte mi,« je vprašala Balkida, »ali je voda v Vaši prestolnici dobra?«

»Da,« je presenečeno odgovoril Baltazar.

»Rada bi tudi vedela,« je dejala Balkida, »kako delate v Etiropiji suho marmelado?«

Kralj ni vedel, kaj bi odgovoril. Ona pa mu je prigovarjala:

»Povejte, povejte, zelo bom vesela.«

Baltazar je napel svoj spomin in popisal etijopske kuharje, kako vkuhavajo kutine v med. Toda ni ga poslušala. Nenadoma ga je prekinila:

»Veličanstvo, pravijo, da ljubite kraljico Kandaso, svojo sestrično. Ne varajte me; ali je lepša od mene?«

»Lepša, gospa?« je vzkliknil Baltazar in ji padel k nogam; »kako bi bilo to mogoče?«

Kraljica je nadaljevala:

»Tako! njene oči? njena usta? njena koža? njen vrat?«

Baltazar je razširil roke proti njej in vzkliknil:

»Dajte, da snamem peresce, ki Vam je sedlo na vrat, in dam Vam pol svojega kraljestva z modrijanom Sembobitisom in evnuhom Menkero vred.«

Toda ona je vstala in mu smeje ušla.

In ko sta se modrijan in evnuh vrnila, je bil njun gospodar zamišljen, kar ponavadi ni bil.

»Veličanstvo ali ste sklenili ugodno pogodbo,« je vprašal Sembobitis.

Ta dan je Baltazar večerjal s kraljico Sabe in pil palmovo vino.

»Ali je res,« mu je rekla Balkida med večerjo, »da kraljica Kandaso ni tako lepa ko jaz?«

»Kraljica Kandasa je črna,« je odgovoril Baltazar.

Balkida je živo pogledala Baltazarja in rekla:

»Človek je lahko črn, ne da bi bil grd.«

»Balkida,« je vzkliknil kralj.

Drugega pa ni dejal ničesar več. Objel jo je, sklonila se je nazaj, on pa jo je poljubljal na čelo. Toda videl je, da joče.

Potlej ji je prav tiho in nekoliko pojoče šepetal v uho nežne besede kakor pestunja. Imenoval jo je svojo cvetico in svojo zvezdico.

»Zakaj jočete,« je rekel. »In kaj naj storim, da ne boste več jokali. Karkoli si želite, Vam izpolnim.«

Nič več ni jokala in zamislila se je. Dolgo ji je prigovarjal, da bi mu zaupala svojo željo.

Navsezadnje je dejala:

»Rada bi, da bi me bilo strah.«

Toda zdelo se je, da je Baltazar ni razumel. Povedala mu je, da si že dolgo želi zaiti v neznane nevarnosti, toda da tega ne more, ker jo v Sabi čuvajo ljudje in bogovi.

»In vendar,« je vzdihnila, »rada bi čutila, kako sredi noči prodira vame opojni hlad strahu. Rada bi čutila, kako se mi lasje ježijo. Oh, kako rada bi se bala.«

Oklenila se je zamorskega kralja in moledovala kakor otrok:

»Noč prihaja! Preobleciva se in pojdiva po mestu! Ali bi?«

Rekel je da. In stekla je k oknu ter pogledala skozi železno mrežo dol na trg.

»Berač,« je rekla, »leži doli ob palači. Dajte mu svojo obleko, in zamenjajte jo za njegov turban iz velblodove kože in za njegove cunje. Toda brž, jaz se med tem opravim.«

Odhitela je iz jedilnice in od veselja ploskala z rokami.

Baltazar je odložil svojo z zlatom pretkano tuniko ter oblekel beračev jopič. Zdaj je bil res tak kakor suženj. Kraljica se je kmalu vrnila, bila je v modri kmečki obleki brez šivov.

»Pojdiva!« je rekla.

In odpeljala ga je po ozkih hodnikih do majhnih vrat, ki so vodila na polja.

2

Noč je bila temna. Balkida je bila vsa majhna sredi noči.

Peljala je Baltazarja v beznico, kjer so se zbirali nosači, izvožčki in vlačuge. Sedla sta in ob smrdeči svetilki sta v zatohlem vzdušju gledala razcapance, ki so se s pestmi in noži topli za kakšno žensko ali pa za čašo kipeče pijače. Drugi so spet smrčali pod mizo. Krčmar je ležal na vrečah ter zvito opazoval pivec, ki so se pretepali.

Balkida je bila opazila osoljene ribe, ki so visele s stropnikov in rekla svojemu opazovalcu:

»Prav rada bi eno teh rib s stolčeno čebulo.«

Baltazar je naročil. Ko je pojedla, je opazil, da nima prav nič denarja pri sebi. Toda to mu ni delalo preglavice, sklenil je oditi ne da bi plačal. Krčmar pa jima je zastavil pot ter ju zmerjal s skopim sužnjem in z zlobno oslico. Baltazar ga je podrl z enim samim udarcem. Tedaj je nekaj pivcev potegnilo nože in planilo na oba neznanca. Toda zamorec se je oborožil z velikanskim možnarskim batom, ki so z njim ponavadi

drobili egiptovsko čebulo, pobil dva napadalca in pognal druge v beg. Čutil je toplo Balkidino telo, ki se je privijalo k njemu: zato je bil tako nepremagljiv. Krčmarjevi prijatelji si niso več upali blizu, pač pa so zadaj iz krčme metali za njim vrče, cinkaste kozarce, goreče luči in vrgli so vanj celo velikanski bronasti kotel, kjer se je še pravkar kuhal cel koštrun. Ta kotel je strahotno treščil na Baltazarjevo glavo in mu razbil vso lobanjo. Zdrzil se je, nato pa je zbral vse svoje moči in vrnil kotel s toliko silo, da je odletel s podesetorjeno silo nazaj. Kotel je zazvenel, vmes pa so tulili ranjenci in mrtvaško hropeli. Baltazar je izkoristil zmedo, zbal se je, da bi se še Balkidi kaj ne pripetilo, dvignil Balkido ter zbežal z njo po temnih in zapuščenih ulicah. Zemlja je bila vsa zavita v tišino noči, le za beguncema je polagoma pojenjavalo vpitje pijancev in vlačug, ki so jima v temi sledili na slepo srečo. Kmalu ni bilo več slišati drugega kakor kapljice krvi, ki so se druga za drugo cedile z Baltazarjevega čela na Balkidine grudi.

»Ljubim te,« je zašepetala kraljica.

Mesec se je prikazal izza oblakov in kralj je videl v Balkidinih polzaprtih očeh vlažen in svetel sijaj. Stopala sta po izsušeni rečni strugi. Nenadoma je Baltazarju v mahu spodrsnilo. Padla sta objeta na tla. Zdelo se jima je, da se pogrezata v opojen nič sveta in ljudi zanju ni bilo več. Pozabila sta čas in prostor in v tej pozabi sta uživala do jutranjega mraka, ko so prišle gazele in pile vodo iz votlin v kamenitih tleh.

Tedaj so šli tod mimo roparji in opazili ljubimca, ki sta ležala v mahu.

Revna sta, so si rekli roparji. Toda prodamo ju za drag denar, ker sta mlada in lepa.

Približali so se, ju uklenili, ju privezali oslu na rep ter šli naprej. Zamorec je še uklenjen grozil razbojnikom s smrtjo. Balkida je trepetala v jutranji sapi in zdelo se je, da se smehlja nečemu nevidnemu.

Potovali so po strahotnih puščavah in vročina je zmerom bolj pripekala. Sonce je bilo že visoko, ko so roparji odvezali svoja jetnika in ju posadili k sebi v senco velike skale. Nato so jima vrgli nekaj plesnivega kruha, ki ga je Baltazar prezirljivo odklonil, Balkida pa ga je slastno snedla.

Smejala se je. Roparski poglavar jo je vprašal, zakaj se smeje.

»Smejem se,« je rekla, »če pomislim, da vas bom dala vse pobesiti.«

»Glej jo, glej,« je vzkliknil poglavar, »kako govori ta babnica, doma pa posodo pomiva. Pobesil nas bo pa tale tvoj zamorec!«

Baltazar je slišal te žaljivke in se strašno raztogotil. Planil je na razbojnika in kmalu bi ga bil zadavil. Ta pa mu je zasadil v trebuh svoj meč vse do držaja. Ubogi kralj se je zgrudil na tla in se ozrl v Balkido z zamirajočim pogledom, ki je kmalu nato ugasnil.

3

Tedaj je nastal velik trušč. Balkida je spoznala vrlega Abnerja, ki je prišel s svojo gardo osvoboditi kraljico, o kateri je bil slišal že prejšnji večer, da je na skrivnosten način izginila.

Priklonil se je trikrat do tal in dal postaviti kraj sebe nosilnico, ki je bila pripravljena. Med tem so vojaki zvezali razbojnike. Toda kraljica se je obrnila k roparskemu poglavarju in mu dejala z ljubkim glasom:

»Ne moreš mi očitati, da sem te trapila s prazno obljubo, ko sem ti dejala, da boste še vsi pobešeni.«

Modrijan Sembotitis in evnuh Menkera, ki sta stala poleg Abnerja, sta pričela glasno jadikovati, ko sta videla svojega kralja z nožem v trebuhu in nepremičnega na tleh. Sembotitis, ki je bil izkušen v zdravilstvu, je videl, da kralj še diha. Obvezal ga je za silo, Menkera pa mu je brisal peno, ki se mu je nabirala okrog ust. Nato so ga privezali na konja in ga odvedli počasi in previdno v kraljičino palačo.

Baltazar je bil petnajst dni v omotici. Govoril je neprestano o kadečem se kotlu in o mahu v prepadu ter glasno klical Balkidino ime. Šestnajsti dan je končno spregledal in ugledal ob svojem zgljavju Sembobitisa in Menkero. Kraljice ni bilo.

»Kje je? Kaj dela?«

»Veličanstvo,« je dejal Menkera, zaprla se je s kraljem iz Komagena.

»Nedvomno govorita o trgovini,« je dejal modri Sembobitis. »Toda ne vznemirjajte se, gospod, sicer se vam bo mrzlica ponovila.«

»Videti jo moram,« je vzkliknil Baltazar.

Planil je proti kraljičinemu stanovanju. Starec in evnuh ga nista mogla zadržati. Pred vrati je ugledal kralja iz Komagena, ki je prihajal iz Balkidine spalnice. Bil je ves pokrit z zlatom in sijal je kakor sonce.

Balkida je ležala na škrlatnem ležišču in se smejala z zaprtimi očmi.

»Moja Balkida, moja Balkida,« je kričal Baltazar.

Ni okrenila glave in zdelo se je, da še vedno sanja.

Baltazar je stopil k njej, jo prijel za roko, ki mu jo je naglo odtegnila.

»Kaj bi radi od mene?« je dejala.

»Še vprašujete!« je odgovoril črni kralj ves v solzah.

Pogledala ga je, njen pogled je bil miren in trd.

Videl je, da je vse pozabila in spomnil jo je na noč v rečni strugi. Toda ona:

»Zares ne vem, kaj mislite s tem. Ali ste se napili palmovega vina? Sanjalo se vam je.«

»Kaj!« je vzkliknil kralj in vil roke, »tvoji poljubi in rana, ki se mi še vedno pozna, to so prazne sanje!...«

Vstala je. Dragulji na njeni obleki so zašumeli kakor toča in se svetlikali kakor bliski.

»Gospod,« je dejala, »sedaj se zbirajo v posvet moji ministri. Nimam časa, da bi vam razjasnjevala sanje vaših bolnih možganov. Odpočijte si in zbogom!«

Baltazar je malone omedlel. Napel je vse sile, da bi ne pokazal tej hudobni ženski svoje slabosti. Stekel je v svojo sobo, kjer se je onesvestil. Rana pa se mu je zopet odprla.

4

Tri tedne je ležal brezčuten kakor mrtev. Dva in dvajseti dan pa se je zopet zbudil. Prijel je za roko Sembobitisa in Menkero, ki sta stala ob njegovi postelji. Razjokal se je in dejal:

»Ah, prijatelja, kako srečna sta. Ti zato, ker si star, ti pa, ker si kakor starec! — Ah, na tem svetu ni sreče, vse je zlo, ljubezen je zlo in Balkida je hudobna.«

»Modrost nas osrečuje,« je odvrnil Sembobitis.

»Poizkusil bom,« je dejal Baltazar. »Toda vrnimo se nemudoma v Etiopijo.« In ker je izgubil to, kar je ljubil, se je sklenil posvetiti modrosti in postati modrijan. Vsak večer je sedel z modrijanom Sembobitisom in evnuhom Menkero na terasi svoje palače in opazoval nepremične palme na obzorju ali pa krokodile, ki so plavali po Nilu kakor drevesna debla.

»Človek se nikoli ne naveliča občudovati narave,« je dejal Sembobitis.

»Nedvomno,« je odgovoril Baltazar. »Vendar je v naravi še nekaj lepšega od palmovih dreves in krokodilov.«

Govoril je tako, ker je mislil na Balkido.

In Sembobitis, ki je bil star, je dejal:

»To je čudo Nilovih poplav, ki sem si ga pojasnil. Človek je ustvarjen, da spoznava.«

»Človek je ustvarjen, da ljubi,« je odgovoril Baltazar in vzdihnil. Na svetu so stvari, ki jih ne moremo razjasniti.«

»Katere?« je vprašal Sembobitis.

»Ženska nezvestoba,« je odgovoril kralj.

Kljub temu se je Baltazar sklenil posvetiti modrosti in sezidal je velik stolp, od koder se je videlo več kraljestev in ves nebeški prostor. Ta stolp je bil iz opeke in Baltazar je potrošil zanj ves kraljevski zaklad svojega očeta. Vsako noč se je povzpел nanj in opazoval pod vodstvom modrega Sembobitisa nebo.

»V nebeških znamenjih je utelešena naša usoda, mu je dejal Sembobitis.«

In odgovoril mu je:

»Priznati je treba, da so ta znamenja temna in nejasna. Toda kadar jih opazujem, nič več ne mislim na Balkido in to je dovolj.«

Modri ga je učil koristnih resnic in med drugim tudi te, da so zvezde pritrjene kakor žebli na nebeški svod in da je pet planetov: Bel, Merodah in Nebo, ki so moškega spola ter Sin in Mylitta, ki sta ženskega spola.

»Srebro,« ga je učil, »odgovarja Sinu, ki je mesec, železo Merodahu, cin pa Belu.«

In dobri Baltazar je dejal:

»Te znanosti si hočem pridobiti. Kadar študiram zvezdoslovje, nič več ne mislim na Balkido niti na karkoli na tem svetu. Poučuj me v znanostih, ki ubijajo v človeku čustvo in povzdignil te bom v visoke časti med svojim ljudstvom.«

In zaradi tega je Sembobitis poučeval kralja v modrosti.

Učil ga je appotelezmatike po sistemu Astrompsyhosa, Gobryasa in Pazate. In čimbolj je Baltazar opazoval dvanajst sončnih palač, tem manj je mislil na Balkido.

Menkera je to opazil in bil je zelo vesel.

»Priznajte, gospod,« je dejal neki dan, da skriva kraljica Balkida pod svojo zlato obleko kozje parklje.«

»Kdo ti je pripovedoval toliko neumnost?« je vprašal kralj.

»To je splošno mnenje v Sabi in Etiopiji,« je odvrnil evnuh. Vsi ljudje zatrjujejo, da ima kraljica porasla bedra in noge, ki so kakor dva črna parklja.«

Baltazar je zmajal z rameni. Vedel je, da so kraljičine noge prav takšne kakor noge drugih žensk in da so nad vse lepe. A vseeno mu je ta misel pokvarila spomin nanjo, ki jo je tako ljubil. Očital je Balkidi, da njena

lepota v domišljiji ljudi, ki je ne poznajo, vendarle ni brez napake. Spričo misli, da je imel žensko, ki je bila v resnici lepa, ki pa kljub temu velja za grdo, se je čutil resnično nesrečnega in nič več si ni želel, da bi jo videl. Baltazar je imel preprosto dušo, toda ljubezen je zelo zapletena stvar. Odslej je kralj zelo napredoval v magiji in zvezdoznastvu. Ukvarjal se je zelo marljivo s konjunkturo zvezd in postavljaj horoskope že prav tako sigurno, kakor Sembobitis sam.

»Sembobitis,« je dejal, »ali jamčiš s svojo glavo, da so moji horoskopi pravilni?«

In modri Sembobitis je odgovoril:

»Gospod, znanost je nezmotljiva, toda učenjaki se često motijo.«

Baltazar je imel lepega duha in je dejal:

»Samo kar je božansko, je lepo in kar je božansko nam je skrito. Povsem zaman iščemo resnice. Toda kljub temu sem odkril na nebu novo zvezdo. Lepa je in kakor živa. Kadar zažari bi dejal, da vidim nebeško oko, ki mi ljubeznivo mežika. Zdi se mi, kakor bi me klicala. Srečen, srečen, srečen tisti, ki bo rojen pod to zvezdo! Poglej, Sembobitis, kako naju gleda ta prekrasna in čudovita zvezda.«

»Sembobitis ni videl zvezde, ker je ni hotel videti. Bil je učen in star in ni ljubil nikakih novosti.

In Baltazar je govoril sam sredi tihe noči:

»Srečen, srečen, srečen tisti, ki bo rojen pod to zvezdo!«

5

Glas je šel po vsej Etiopiji in po sosednih kraljestvih, da Baltazar nič več ne ljubi Balkide.

Ko je prišel ta glas v deželo Sabo, se je Balkida razjezila, kakor bi jo kdo izdal. Odhitela je h kralju iz Komagena, ki je v Sabi že čisto pozabil na svoje kraljestvo in zavpila:

»Priatelj, ali veste, kaj sem zvedela. Baltazar me nič več ne ljubi.«

»Kaj zato!« je odvrnil smehlja je kralj iz Komagena. Saj se ljubiva midva.«

»Toda, ali ne vidite, kako me je osramotil črnc?«

»Ne, je odvrnil kralj iz Komagena, tega ne vidim.«

Zapodila ga je žaljivo in naročila svojemu velikemu vezirju, naj vse pripravi za potovanje v Etiopijo.

»Še to noč odpotujemo,« je dejala. »Dam ti odrezati glavo, če ne bo vse pripravljeno pred sončnim zahodom.«

In potem, ko je bila sama, je pričela glasno ječati.

»Ljubim ga! Ne ljubi me več!« je vzdihovala z vsem srcem.

Neko noč, ko je Baltazar zopet stal na svojem stolpu in opazoval čudežno zvezdo, je pogledal proti zemlji in opazil dolgo črno črto, ki se je vila v daljavi po puščavskem pesku kakor armada mravelj. Mravlje so postajale večje in večje in kralj je spoznal v njih konje, kamele in slone.

Ko se je karavana približala mestu, je Baltazar opazil lesketajoče se meče in črne konje kraljičine telesne garde. Spoznal je celo kraljico samo. Polotil se ga je velik nemir. Čutil je, da bo zopet podlegel njenim čarom. Zvezda je migljala na obzorju s čudovitim sijajem. Tam doli v

svoji nosilnici iz zlata in škrlata je bila Balkida in zdela se mu je majhna in sijoča prav kakor ta zvezda.

Baltazar je čutil, da ga priteguje k njej neka nepremagljiva sila. Vendar se je obupno premagal in okrenil glavo. Pogledal je proti nebu. In zvezda mu je govorila:

»Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje!«

»Vzemi mire in kadila, dobri kralj Baltazar in pojdi za menoj. Peljala te bom k nogam deteta, ki se je pravkar rodilo v hlevu med volom in oslom.

In to dete je kralj kraljev. Potolažilo bo tiste, ki so tolažbe potrebni.

Kliče te k sebi, Baltazar, ki imaš dušo črno kakor obraz, toda srce preprosto kakor srce otrokovo.

Izbralo te je, ker si trpel in podarilo ti bo bogastvo, veselje in ljubezen. Dejalo ti bo: bodi z veseljem ubog, ker to je resnično bogastvo. Ljubi me in ljubi vse stvari samo v meni, ker jaz edini sem ljubezen. In dejalo ti bo: resnično veselje je le v odpovedi veselja.«

In nebeški mir se je razprostrl preko njegovega obraza.

Baltazar je bil ginjen in je ubogal zvezdo. In čutil je, da postaja nov človek. Tudi Sembobitis in Menkera sta klečala, udarila sta s čelom ob tla in molila.

Kraljica Balkida je opazovala Baltazarja. Razumela je, da v tem srcu, ki je polno božje ljubezni, ni več ljubezni zanjo. Pobledele je od jeze in ukazala karavani, naj se nemudoma vrne v deželo Sabo.

Ko je zvezda umolknila, so kralj in njegova tovariša zapustili stolp. Nato so pripravili mire, napravili karavano in se odpravili, kamor jih je vodila zvezda. Potovali so dolgo po neznanih deželah in zvezda je šla pred njimi.

Neki dan so prišli v kraj, kjer so se križale tri ceste in videli so dva kralja, ki sta prihajala s številnim spremstvom. Prvi je bil mlad in belega obraza. Pozdravil je Baltazarja in rekel:

»Imenujem se Gašper, kralj sem, in zlato nosim detetu, ki se je pravkar rodilo v Betlehemu v Judeji.«

Nato se je približal še drugi. Bil je starec, bela brada mu je pokrivala prsi.

»Imenujem se Melhijor,« je dejal, »kralj sem in kadilo nosim detetu, ki prihaja učiti ljudi resnice.«

»Jaz grem isto pot,« je odgovoril Baltazar. »Premagal sem svojo grešno ljubezen, zato mi je govorila zvezda.«

»Jaz,« je dejal Melhijor, »sem premagal svoj ponos. Zato sem bil poklican.«

»Jaz,« je dejal Gašper, »sem premagal svojo okrutnost. Zato grem z vama.«

In trije modri so šli skupaj dalje. Zvezda, ki so jo videli na vzhodu, je šla pred njimi, dokler ni prišla do kraja, kjer je bilo dete in se ustavila.

Ko so videli, da se je zvezda ustavila, jih je prevzela velika radost.

Vstopili so v hišo in našli so tam dete z Marijo, njegovo materjo. Pokleknili so in ga molili. In odprli so svoje zaklade ter mu darovali zlata, kadila in mire, kakor je zapisano v Evangeliju.

Prevedel Peter Donat.

Aleksander Dumas: Dama s kamelijami. Prevedel Boris Rihteršič. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani 1934. Tiskala Delniška tiskarna d. d. v Ljubljani. Opremil ing. arh. J. Omahen. 8°, strani 284.

1

Nekoč je bil mož, ki je garal po šestnajst ur na dan. Zaslužil je premoženja in vendar je bil zmerom v največjih stiskah. Pol življenja je dal ženski in dan po njegovi smrti je šla ta ženska s prvim moškim, ki ji je ugajal. Dedec je za življenja garal, da bi čimprej »končal svoje delo« ter pričel »živetik«. Medtem so mu lasje osiveli: bilo mu je petdeset let, ko je umrl. Ime mu je bilo Honore de Balzac. Svojemu delu je dal naslov »Človeška komedija«. Umrl je na sli po življenju.

Nekoč je bil mož, ki je dejal, da avtor ne sme sočustvovati s svojimi junaki. Ta mož je v svojem najboljšem delu opisal žensko, ki se zastrupi. Med delom je zbolel: popadli so ga krči in slabosti kakor njegovo samomorilko. Ženska se je zastrupila, ker so jo ogoljufali za ljubezen. Njen avtor je obupal nad ženskami že v mladosti in nekoč se je spozabil, rekoč: Ema Bovaryjeva, to sem jaz! Do svoje smrti ni mogel prestopiti prepada med idealom in resničnostjo. Pisal se je Gustave Flaubert. Umrl je na sli po življenju.

Nekoč je bil mož, ki je veliko let preležal v postelji. Med svojo smrtno boleznijo je napisal svoje spomine na življenje, ki bi ga bil lahko živel. Umrl je, ko je delal korekture za eno izmed teh knjig. Njegov najbolj znani junak se zaljubi v lahkoživko, ki je podobna Botticellijevi Veneri. Junak ljubi Venero in vlačuga postane njegova usodna strast: zamenjal je sanje z resničnostjo. Mož, ki je to popisal, je bil eden največjih psihologov vseh časov. Njegovo ime: Marcel Proust. Umrl je na sli po življenju.

Nekoč je bila ženska, ki ji je bog podaril veliko slo po življenju, čeprav je bila bolna, slabotna, nežna in je ljubila kamelije. Drugih rož ni marala, ker so dišale. Kot otrok je še beračila, kot dekle je bila kravja dekla in ko je dozorela, je Pariz razmetaval milijone zanjo. Umrla je v triindvajsetem letu svoje starosti. Malone vsi njeni ljubimci so jo bili zapustili. Danes bi je ne poznali več, da bi ji mlad ljubimec ne bil napisal nekrologa. Prav za prav si ga je sama napisala. Kar so Balzac, Flaubertji in Prousti zapustili v svojem delu, je ona živela. Če bi nje ne bilo, bi tudi njenega ljubimca ne poznali več, čeprav je bil ugleden mož, plodovit avtor, slaven dramatik in nesmrtnik francoske akademije. Zakaj člani akademij po navadi niso nesmrtni. Mož ni bil eden tistih, ki umirajo na sli po življenju — zato je bila njegova življenjska strast preskromna. Samo smrt ženske, Alfonzine Duplessyjeve, je v mladem Dumasju za trenotek zbudila stvarnika. Nekoč sem bral, da je vsakdo enkrat v življenju Shakespeare. Če je to res, potlej velja ta domislek za avtorja Dame s kamelijami. Iz čustvenega odnosa med mladim literatom in še mlajšo kurtizano je zrasel kos zgodovine. Lik dame s kamelijami je prešel v sentimentalni roman, prišel na deske, Sarah Bernhardt, Eleonora Duse in njim podobne velike igralko so iz njenega življenja ustvarile svoje največje odrske like, eno najboljših del starega Verdija se je porodilo iz te zgodbe. Kje je začetek tega velikega krogotoka. Dumas mlajši? Ne: ženska, ki je umrla na sli po življenju.

Čar preteklosti leži nad vsemi temi zgodbami, nekaj francoske zgodovine je v njih, ki ni zapisana v knjigah. Tragični motivi o videzu in resničnosti, o idealu in o zemeljski podobi ljudi, o večnem neizživetem življenju pojemajo in naraščajo, izginjajo in se znova porajajo, se prepletajo med seboj v molu in duru. Pred nami

je velika simfonična pesnitev življenja o minljivosti vsega posvetnega in o človeški sli po življenju. V tem znamenju so nastale vse velike tvorbe francoske ljubezenske, literarne in politične tvorbe. O vsem francoskem življenju bi lahko pripovedovali v tem preteklem, polmračnem, zasenčenem tonu: nekoč je bilo. Francozi so narod, ki umira. Zato so pripovedovalci in zato so tako modri v poznavanju človeškega srca. Aleksander Dumas ni eden teh velikih modrecev: njegove psihološke in umetniške tvorbe so bolj inteligentne kakor pa s stvarniškim instinktom dojete. Toda Francoz je in nekaj patine, ki se drži onih velikanov, ki so umirali na sli po življenju, se je oprijelo tudi njega, ko je umrla Dama s kamelijami. Njegovo najboljšo delo, ki je želo toliko slave pri bralcih in gledalcih, je v bistvu preprosto in ne kdo ve kako umetniško popoln sentimentalni roman. Toda zgodba lepe ženske in zgodba njenega nekrologa sta se v zgodovini tako prepletli z umetniškim življenjem svoje dobe, da je Dumasjev roman ves pogreznjen v sugestivno vzdušje francoske umetnosti. To vzdušje nas omamlja in v tej omami se nam zdi, da smo slišali nesmrtno pesem o neizljubljeni ljubezni ženske, ki je umrla na sli po življenju.

2

Užitek, ki nam ga nudi Dumasjev roman, tedaj ni docela neposreden, to je umetniški. Čar, ki ga vsebuje, je drugačen: vso zgodbo si po branju zmerom nekako projiciramo v vzdušje, ki so ga velikani francoske literature ustvarili s svojimi deli. To vzdušje daje še danes življenjsko silo temu skromnejšemu delu. Zakaj v tej omami lahko meditiramo o njem. S tem ne maram reči, da ne vsebuje nekaj redkih umetniških kvalit. Alfonzina Duplessyjeva je ljubila kamelije. Pet in dvajset dni v mesecu je imela bele, pet dni rdeče. Tisti dan, ko mladi Armand prvič govori z Margerito Gautierjevo, so v njeni spalnici kamelije rdeče. Margerita obljubi svojemu poznejšemu ljubimcu sestanek, toda za drugi dan. Zakaj, vpraša ljubimec. Zato, pravi Margerita ter mu vtakne rdečo kamelijo v gumbnico, ker ni vselej mogoče izpolniti pogodbe že tisti dan, ko jo podpišemo. Tu je Dumas pesnik. Iz preprostega fizičnega dejstva je zrasel iz kopice vsakdanjih besed liričen prizor. To za primer. Teh primerov je v knjigi še veliko.

Danes nas ne moti, da je nastala ta knjiga pod zelo odločilnim vplivom močnejše umetniške tvorbe: Prevostjeve Manon Lescaut. Ta vpliv ji daje celo oporo. Že v Manoni vidim eno značilnih potez francoskega duha, ki ni ozkosrčen v ljubezenskih zadevah: župnik Prevost ustvari eno najlepših romantičnih del v literaturi. In župnik ima pred svetskim Dumasjem veliko prednost: v svoji zgodbi skoraj nikjer advokatsko in dijalektično ne zagovarja »grehov« svojih junakov, kakor ljubi opravičevanja in nekoliko solzava pridušanja Alfonzin ljubimec. Razlaga je preprosta: Prevost je bil večji umetnik. Dumas je boljši advokat. Advokatska spretnost je tudi vpeljala znani efekt, ki mu porotniki radi nasedajo: solzne žleze so pri Dumasjevih junakih zelo velike. Solze pridejo in solze teko in solz je zmerom več. Skratka: velikokrat je bolj sentimentalni kakor pretresljiv. To nas danes moti.

Boris Rihteršič se ob to sentimentalnost ni obregnil. Napisal je knjigi sentimentalni uvod, ki nas pretresa s svojo zmedenostjo. Uvodnikar je pri tem početju v veliki zmoti: rad bi nas prepričal, »da je sentiment glavno gibalno človeka«. Toda to, kar imenuje Rihteršič sentiment, čustvo, ni čustvo, marveč surogat za čustvenost, ki ji pri nas ponavadi pravimo sentimentalnost. Gibalo človeških dejanj pa ne more biti sentimentalnost, marveč kvečjemu čustvo.

O prevodu lahko povem, da je soliden, dober in ne kdo ve kako močan. Sorodnost med uvodom in prevodom bi bila tudi očitna, če bi uvod ne bil podpisan. Prevod je kljub svoji solidnosti nekoliko preveč dobesedno sentimentalni. Kadar Francoz ali Italijan ali katerikoli romanski človek govori o solzah ali o čustvih ali o podobnih

velikih zadevah, slišimo te izlive drugače, kakor če pove isto reč prebivalec kranjskih dežel. Če Francoza tu točno in dobesedno prevajamo, dobimo zmerom nekaj spaček, ki se nagiba k sentimentalnosti, namesto k čustvenosti. Prevod francoskega sentimentalnega romana bi bil torej morebiti pridobil na teži, če bi vzhičeni ton romanskega pripovedovalca nekoliko znižali in zadržali. Zakaj vsak prevod je hkratu tudi bolj ali manj osebna in času primerna interpretacija tujega teksta. In če bi bila slovenska Dama s kamelijami nekoliko manj mehka v svojem izrazu, bi nam bila francoska Dama s kamelijami bližja in sodobnejša.

Filip Kalan.

R A Z N O

ALI VESTE

da eden od največjih poljskih pisateljev, Julij Kaden-Bandrowski, zelo rad pripoveduje, da ga je v književnost pripeljala prav za prav glasba. Bil je, ali vsaj postati je mislil pianist, a ko je vršil zadnje študije za to, je spoznal, da mu njegova domišljija kaže podobe in simbole v drugem jeziku kakor pa je glasba.

da je na saharški izložbi v Parizu bilo moči med drugim videti poleg draguljev tuareške kraljice Tin Hinam tudi fotografije Brigitte Helm in rokopis Benoitjevega romana »L'Atlantide«, kot zelo bistven in značilen dokument za spoznavanje Sahare in Saharanov, seveda...

da je pariški magazin »Minerva« razpisal volitev »časnikarske princese«, nekake »miss« reporterjev. Največ glasov, skoraj vse do zadnjega, je odnesla pisateljica Andrée Viollis in sicer glede na delo »Seule en Russie« (Sama v Rusiji), ki priča, da je mlada dama ne le dobra pisateljica, temveč eden najdrznejših francoskih časnikarskih poročevalcev.

da je v Istambulu pred nedavnim umrl Abdulah Djewdet, eden največjih turških modernih pesnikov, urednik revije Idžtihat (Pričakovanje), eden glavnih pobornikov napredka v smislu reform Mustafe Kemala. Pisal je tudi v francoščini in v tem jeziku priobčil dva zvezka pesmi pod naslovom »Lira«.

da šteje pariška Akademija za moralne znanosti med svojimi člani tudi italijanskega, egiptovskega, bivšega španskega in rajnega belgijskega kralja, na čigar mesto bo izbran po vsej verjetnosti Aleksander, kralj Jugoslavije, zaradi zaslug v svetovni vojni. Dopisni član akademije je med drugimi tudi romunska kraljica-mati Marija. Torej skoraj prava akademija kraljev.

da velike sodobne pisatelje mnogo manj prevajajo kakor klasike. Seveda, odračunati je treba pisatelje senzacionalnih, enodnevnih del, avtorje kriminalnih romanov itd. Kakor navaja revija Le droit d'auteur (Avtorjevo pravo), so letošnje leto doživeli največ prevodov v tuje jezike Vicki Baumova, Stephan Zweig, Francoza André Maurois in Colette. Seveda stoji število njihovih prevedenih del daleč za prevodi svetega pisma, Goetheja, Vergila, Homerja, Balzaca, Dumasja, Dostojevskega. Prav vse pa je v tej tekmi nadrl naš stari blagopokojni prijatelj Edgar Wallace, čigar dela izhajajo v petindvajsetih jezikih ter je v tem pogledu potolkel rekord Jacka Londona, ki je učakal osemnajst prevodov, in Zaneja Greya, ki stoji tik za njim s šestnajstimi.

da je...

Nabral Mirko Javornik.

MAKSIM GORKIJ

TRIJE LJUDJE

ROMAN

Poslovenil
Josip Vidmar

Roman „Trije ljudje“ je v tisku in izide v začetku septembra kot četrta letošnja redna knjiga.

Položnice

so priložene tej številki revije. Cenjene naročnike prosimo, da nam nakažejo naročnino za mesec avgust. Tiste, ki so v zaostankih še za prejšnje mesece, ali pa ki so bili celo opominjani, prosimo, da poravnajo svoj dolg sedaj. Nihče naj ne odlašaja, zakaj vsota se veča od meseca do meseca in jo je zato marsikomu zmerom težje poravnati.

Ako ste že prebrali
DOBRO ZEMLJO

in če Vam je ugajala,
Vas bo nedvomno zanimal tudi
roman

Knuta Hamsuna

BLAGOSLOV ZEMLJE

Blagoslov zemlje je bil prva knjiga, ki jo je izdala Založba Modra ptica. Izšel je sredi decembra 1929 in doživel pri našem čita-jočem občinstvu tak izreden uspeh, da je bil že dober mesec po izidu razprodan. Zaradi raznih ovir ga nismo mogli takoj ponatisniti in je izšla zato druga izdaja šele letos. Prevod je zdaj nanovo pregledan in tudi tehnično je druga izdaja popolnejša od prve. Te knjige bi ne smel nihče pogrešati v svoji knjižnici. Cena za naročnike: v platno vez. Din 60—, v polusnje vez. Din 75—. Za nenaročnike je 25% dražji. Naročniki ga lahko naroče na daljše obroke.

Založba Modra ptica v Ljubljani

K N J I Ž N E N A G R A D E

Pridobivajte novih naročnikov. Za vsakega novega naročnika vam pošljemo lepo knjižno nagrado.

Za enega novega naročnika si lahko izberete eno izmed sledečih knjig:

- Alojzij Gradnik: SVETLE SAMOTE. Vezano v platno.
Jiri Wolker: PRAVLJICE, vezano v platno.
Vladimir Bartol: LOPEZ, drama v treh dejanjih. Vezano v platno.
Knut Hamsun: GLAD, roman. Vezan.
P. Ripson: MARSOVE SKRIVNOSTI, roman. Vezano v platno.
Clara Viebig: BABJA VAS, roman. Vezano v platno.
Al Jennings: PESNIK IN BANDIT, roman. Vezano v platno.
Lev N. Tolstoj: IZPOVED, V platno vezano.
H. R. Berndorff: VOHUNI. Vezano v platno.
Ivan Cankar: MOJE ŽIVLJENJE. Vezano.
Ivan Cankar: GREŠNIK LENART. Vezano.
R. Kipling: KNJIGA O DŽUNGLI. Vezano.
Sigrid Undsed: JENNY. V mehko vezano.
V. Blasco Ibañez: KRVAVE ARENE. V mehko vezano.
Walter Scott: IVANHOE. V mehko vezano.
*Prosper Mérimée: ŠENTJERNEJSKA NOČ, roman. V mehko vezano.
*Liam O'Flaherthy: NOČ PO IZDAJI, roman. V mehko vezano.
*Jack London: DOLINA MESECA, roman. V mehko vezano.
Jack London: MORSKI VRAG, roman. Vezano v platno.

Kdor pridobi dva nova naročnika, si lahko izbere dve od gori naštetih knjig ali pa eno izmed sledečih:

- Eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig, vezano v platno,
Emil Ludwig: NAPOLEON. V mehko vezano.
Knut Hamsun: POTEPUHI. V mehko vezano.
B. Kellermann: TUNEL, socialen roman. Vezano v platno.
H. Barbusse: OGENJ, vezano.

Kdor pridobi tri naročnike, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj imenovanih knjig ali pa eno izmed sledečih:

- Eno izmed gori z zvezdico (*) označenih knjig, vezano v polusnje.
Emil Ludwig: NAPOLEON. V platno vezano.
Knut Hamsun: POTEPUHI. V platno vezano.
Dr. Franceta Prešerna: ZBRANO DELO. Vezano v platno.
F. M. Dostojevskij: SELO STEPANČIKOVO, roman. Vezano v platno.
Henrik Sienkiewicz: SKOZI PUSTINJO IN PUŠČAVO, roman. Vezano.

Kdor pridobi štiri naročnike, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj naštetih knjig, ali pa eno izmed sledečih:

- Emil Ludwig: NAPOLEON: V polusnje vezano.
Knut Hamsun: POTEPUHI: V polusnje vezano.
Mihael Arcibašev: SANIN, roman. Vezano v platno.
F. M. Dostojevskij: ZAPISKI IZ MRTVEGA DOMA. Vezano v platno.
F. M. Dostojevskij: BESI, roman. Vezano v platno.
Henrik Sienkiewicz: Z OGNJEM IN MEČEM, roman. Vezano.

Kdor pridobi še več naročnikov, si lahko izbere odgovarjajoče število zgoraj naštetih knjig.

Za osem naročnikov pa lahko dobi eno izmed veledele:

- L. N. Tolstoj: ANA KARENINA, roman. Vezano v platno.
F. M. Dostojevskij: BRATJE KARAMAZOVI, roman. Vezano v platno.

Izborno
mi tekne

dr. Pirčeva sladna kava.

Zato mora biti v moji
kuhinja samo

**dr. Pirčeva
sladna kava,**
ki je odličen, domač
izdelek!

KLIŠEJE

vseh vrst po foto-
grafijah ali rizbah
izvršuje za vsakovr-
sten tisk najsolidnejše

**KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13**

Ali želite zanimivega štiva
za počitnice?

Naročite

Jacka Londona

napeti roman

Morski vrag

(obsega 328 strani)

Cena v platno vezani knjigi

Din 26.—

Založba Modra ptica
v Ljubljani

TISKARNA. MERKUR

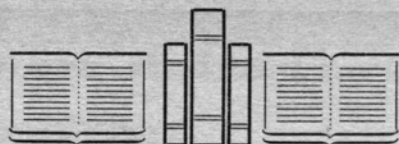
TRG. IND. D. D.

LJUBLJANA
GREGORČIČEVA 23

TELEFON ŠTEV. 25-52

se priporoča za cenj. naročila, ki jih bo
izvršila hitro, lično in po zmerni ceni.
Tiska knjige, brošure, časopise, revije,
kuverte, memorande, račune, letake, le-
pake, posetne karte, letna poročila, vstop-
nice, vabila i. t. d. v eni ali več barvah

V lastni založbi izdaja: „Trgovski list“, „Službeni list
kraljevske banske uprave Dravske banovine“ in „Zbirko
zakonov in uredb“, katere seznam Vam na željo dopošlje

Salda-konte, štrace, journale,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***

***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***